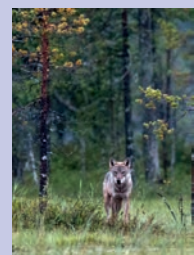

VÅRE
ROVDYR

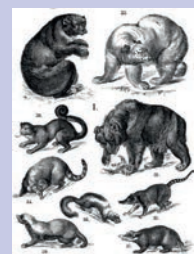
Nr. 2/2014

Årgang 28

Forside:
Finsk ulv.
Foto: Rune
Bjørnstad.

Bakside:
Væg-
billeder til
Pattedyr-
enes Natur-
historie
(1893).

Våre Rovdyr

utgis av
Foreningen Våre Rovdyr

Adresse
Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes

Ansvarlig utgiver
Foreningen Våre Rovdyrs
styre

Redaktør
Yngve Kvebæk
Maridalsveien 225 C
0467 Oslo
22 23 23 89
yk@fvr.no

Redaksjonsmedarbeider
Viggo Ree
vr@fvr.no

Sats & layout
Yngve Kvebæk

Trykk
BK Grafisk AS
Sandefjord

Web
www.fvr.no

ISSN 0801-4728

Side 40
**Et marsmøte
med østmarka-
ulven**

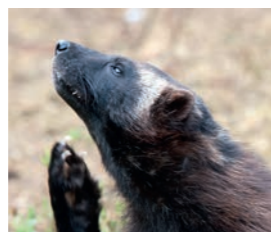
Side 47
Storaksjon mot ulovlig ulvejakt

Side 48
**Den skandinav-
iske ulvens
opprinnelse**

Side 50
**Opplevelse
med mår**

Side 54
**Bymarka-
jerven kan være
rekord gammel**

Side 62
Stadig flere ulver – i Sverige

Side 63
Tallfester tap til rovdyr i Trøndelag

Side 64
**Bjørnebestanden i
Sverige minsker**

To påkjørte ulv og ti skutt!

I tillegg har en haug med andre rovdyr som bjørn, jerv og kongeørn måttet bøte med livet så langt i jubileumsåret for vårt lands 200-årige grunnlov. Sinne og frustrasjon råder blant mange for at det tilsynelatende ikke nytter å kjempe i mot.

Her forleden, rettene sagt søndag 25. mai, reiste jeg med toget fra Moss til Halden. Jeg var på vei til min årlige «Ute-alene-i-villmarka-tur». Jeg ble sittende bak tre eldre, pent antrukne mennesker, et ektepar og en venninne av disse. Nå er jo jeg over gjennomsnittlig nysgjerrig på mine medmennesker – også i en slik stund hvor det grønne og frodige østfoldlandskapet glir forbi utenfor togvinduet og interessante fugleobservasjoner noteres.

Det viste seg at disse tre tok til å diskutere rovdyr, og i sær ulven. Først tenkte jeg at nå kom det til å komme en masse sure oppstøt om dette fantastiske dyret, men den gang ei! Her var det varm, positiv dialog om dette DYRET og alt som var feil med norske bønder og jegere. Min nysgjerrighet steg betraktelig, og jeg smugtitte over seteryggen og fikk se to tidligere respekterte politikere. Da paret brakte på bane vår egen forening som noe positivt, klarte jeg ikke å dy meg lenger. Jeg reiste meg opp og gikk fram til dem, presenterte meg som Foreningen Våre Rovdyrs styreleder og bekjente mine synder som en hemmelig lytter til deres samtale. De smilte og hilste pent tilbake, og etter det fikk vi en god prat. Ekteparet gikk av i Fredrikstad, men deres venninne fra Halden fikk jeg gleden av å snakke lengre med. Hun hadde vært aktiv i Høyre i yngre dager, og hadde vært medlem i WWF i flere år. Og hun hadde virkelig greie på hva hun snakket om! Hun hadde reist mye i utlandet og hadde dessuten ved flere anledninger vært på villmarksturer og sett blant annet svartbjørn på kloss hold uten å være redd. Vi var skjønt enige om at alle de som er ekte friluftsmennesker forstår rovdynenes plass

Å ro samme båt

Samarbeidet i norske miljøorganisasjoner hindres i dag av at mange miljøaktivister er psykologiske analfabeter

Av Per Espen Stoknes

Norsk miljøbevegelse består av mange små og til dels konkurrerende organisasjoner. Sett ut fra teorien om klynger kan dette være en bra ting: Innen strategifeltet brukes ofte teorien om klynger, der det blir sett på som positivt at flere virksomheter innen samme industri kan plasseres/ lokaliseres på samme sted, fordi de da kan både konkurrere på noen områder og samarbeide på andre.

Eksempler er maritim klynge på Sunnmøre, systemutvikling på Kongsberg, oljeservice i Stavanger og ikke minst Silicon Valley i California. Flyt av folk, kunnskap og prosjekter mellom selskapene innenfor samme klynge gir en dynamikk til hele klyngen som fremmer innovasjon og kommersielle gjennombrudd.

«Klynger seg sammen»

Er norsk miljøbevegelse en klynge? Kanskje. Det gjelder Naturvernforbundet, Bellona, Zero, WWF, FIVH, Foreningen Våre Rovdyr, Regnskogsfondet, MDG, Norsk Klimanettverk, Besteforeldreaksjonen og mange flere. Det de konkurrerer om er oppmerksomhet, sponsormidler, medlemmer og eierskap til saker. Det er tidvis god flyt av folk, kunnskap og til dels prosjekter. Hva man faktisk samarbeider om er mer uklart. Det har vært mange forsøk på å skape møteplasser der man kan koordinere sine aktiviteter, men med svak økonomi og ledere som er «tynt smurt» utover, kan jeg ikke se at dette har lyktes i særlig grad. Særlig i balansen mellom ønsket om mer klimavennlig, fornybar kraft (vannkraft, vind) på den ene og

i naturen på en helt annen måte enn det mange grunneiere og bønder gjør. Sistnevnte gruppe har en tilnærming til naturen som kun har med høsting og oppfylling av fryseboksene å gjøre, ikke opplevelsesaspektet.

Jeg gikk av toget i Halden mer oppglødd enn på lenge. Det gledet meg at

naturvern og biologisk mangfold på den andre, så ser konfliktene ut til å øke nå.

Mangfoldet og konkurransen mellom de ulike miljøorganisasjonene kan altså være en styrke. Men hvis olje- og skogindustrien ser en mulighet til å splitte organisasjonene eller talspersonene deres, og produsere tvil i befolkning gjennom denne interne striden, så kan hele klyngen av miljøorganisasjoner rammes: Miljøstemmene slår hverandre i hjel. Det blir splitt og hersk.

Følelsen av å være i samme båt

I dag hindres samarbeidet i miljøklyngen ved at mange miljøaktivister dessverre er psykologiske analfabeter. De arbeider fra en smal forståelse av motivasjon: statistikk og kurver som peker på framtidige katastrofer, den følelsesmessige tvangen som ligger i frykt og skyld og strategier som spiller på å sjokkere, skape syndebukker og påføre skam. På samme måte som industri kan utnytte og overforbruke naturressurser, kan miljøklyngen drive rovdraft på følelser som frykt og skyld. I den gode saks navn. Men det kan slå tilbake på alle ved at befolkningen får mer apati, avmakt, skepsis til klimasak, mindre interesse for støtte til vern, biodiversitetssaker etc. Folk blir numne og likegyldige.

Skal man få til samarbeid og tillit mellom aktørene krever det en følelse av å være i samme båt. Dette oppstår gjennom felles fortellinger og forståelse av hva som er de overordnede mål. Men hvilke slike mål kan forene konkurrerende miljøorganisasjoner?

tre representanter for Norges pensjonister var såpass reflekterte og lite redde for ulven.

Jeg gleder meg derfor til styrets videre satsing på å nå ut til opinionen med mer kunnskap om våre rovdyr. Som leder har jeg stor tro på et langsiktig og målrettet fokus på våre saker og våre rovdyr for

Per Espen Stoknes er professor i klimastrategi ved Handelshøyskolen BI.

To konkrete forslag

Her er to forslag: Et felles overordnet mål for miljøklyngen kan være å skape mer glede og begeistring i befolkningen for naturmangfold og grøntmiljøer. Det innebærer sterkere følelser, verdier, holdninger og et selvbegrep som inkluderer naturen. Det betyr at alle må jobbe for at folks identitet skal knyttes sterkere til landskap og økosystemer. Det er mulig å måle utviklingen her.

Et annet hovedmål kan være bedre «aktivistkompetanse»: Jeg tenker på interne temaer som miljøledelse, teamarbeid, utbrenthet, økopsykologi, kunnskap om kommunikasjonsstrategier, mediehåndtering, betydningen av følelser i miljøkommunikasjon (som sorg, glede, avmakt, biophilia) etc. Hvor henter aktivister næring før og etter det som ofte oppleves som tap og kamper på vikende front? Hvordan ivaretar vi gløden? Hele klyngen kunne ha glede av samarbeid om disse sakene. Det er dessverre for mange bitre interne konflikter og for lite evne til å håndtere konflikter i klyngen.

Min konklusjon blir at en god måte å jobbe på for miljøbevegelsen framover kan være å konkurrere om oppmerksomhet og midler til enkeltsakene, men samarbeide om begeistring og identitet i befolkningen samt aktivistkompetanse i klyngen.

å stoppe framtidig utarming av norsk natur. Jeg har tro på at kunnskapen om våre rovdyr vil bedres gjennom vår og andre naturforeningers innsats i tiden som kommer!

God sommer! Hilsen Lennart

Tekst og foto:
Ivar Johannes Knai

Et marsmøte med østmarkaulven

Sekken var pakket kvelden i forveien. Svindretningen kontrollert. Kart og flyfoto studert. Ruta planlagt på samme måte som når rådyrbukken skal overlistes i august; komme ubemerket over små koller og bakkekammer. Stå stille mer enn gå. Det var fortsatt mørkt da foto-snikjakten startet. Sannsynligheten for å få se selveste Gråbein er likevel mikroskopisk. Men det gjør ingen ting om jeg aldri får se østmarkaulven. Han er der. De er der. Jeg så sporene deres allerede i fjor da revirparet begynte å gå sammen. I vinter har jeg sett sporrekka etter ungene deres. I februar gikk Fenris og Frøya sammen igjen – med planer om nytt valpekull. De gikk i mine

spor. Unngikk meg med få meter og få minutter. Men det gjør ingen ting!

Det var snøbart i skogen allerede denne marsdagen. Fuktig skogbunn. Lett å gå lydløst. Skogen «glemmer» at du er der. Livet utspiller seg uforstyrret.

Tredje bakkekammen smyges forsiktig. Hodet opp over kanten. En myr nedenfor. Glissen småskog på andre siden.

Dyret som beveger seg på den andre siden av myra er umiskjennelig, høybeint – og grått! En kjent form, men ruvende i terrenget på en måte jeg aldri har sett før. Et synsinntrykk som fester seg og sprenger kjente grenser. Er dette virkelig!?

Bare 5–6 sekunder ser jeg den mens den rolig, men på en milslukende måte, beveger seg i småskogen. Men kameraet er klart. Helt utrolig! En ekstra vakker pels med flotte grånyanser er foreviget i kameraet. Skulle ikke forundre meg om det er selveste Frøya!

◀ Helt oppe i hasene på elgen, men hørselen varsler fare. Øret stivt festet på kameraets klikkelyd!

Opp på bakbeina for å følge med hvor maken blir av – et kraftig dyr som synes å være i svært godt hold. Antakelig er det godt å være ulv i de viltrike områdene nær Oslofjorden. ▶

Høybeint og grå – et synsinntrykk som sprenger kjente grenser – kan dette være virkelig?!

Sitter stille på sekken et par timer. Kanskje resten av flokken kommer samme vei?

Tiden går fort. Ingen flere ulver. Har begynt å lage liste i hodet over hvem jeg må ringe til først. Hvem forstår best hvor stor denne opplevelsen er?

Veien tilbake går parallelt med retningen ulven forsvant. Fortsatt sakte og smygende. Det er vanskelig å fordøye at ulven virkelig viste seg fram. Det går opp for meg hvor lite jeg selv har trodd på det. Bildet av den grå pelsen på drøye 90 meters avstand vinner nok ingen fotokonkurranse. Men for meg er det et utrolig bilde – et bilde jeg aldri trodde jeg skulle få.

Det er høyllys dag. En jogger passerer meg på skogsbilveien nedenfor. Snart vil jeg være tilbake ved sykkelen.

Plutselig knaker og braker det voldsomt fra hogstflata inntil veien. For en gammel elgjeger er lydbildet klart: «Jeg må ha støkket elg som har stått nært!» Hopper opp en skrent, får oversikt og ser to dyr i full fart. Et stort og et mindre. «Elgku og kalv», tenker jeg – i den grad jeg tenker. Ting skjer fort. Alt går på automatikk. Tolkningen av situasjonen og reaksjonene går fortere enn den bevisste tanke. Små fragmenter av sanseintrykk her og nå kombineres øyeblikkelig med lagrede lyd- og synsinntrykk fra tidligere opplevelser.

Kameraet er igjen klart når det fremste dyret hopper opp på veien. Avstand 10–11 meter. Elgen fyller linsa. Utløseren holdes nede. Syv bilder – og jeg stopper svingebevegelsen for å fange opp «kalven».

Kalven?!!! Et stort dyr, men ingen elgkalv. Ulv!!! Helt oppe i hasene på elgen. En situasjon det er vanskelig å ta inn over seg i løpet av de to sekundene dette varer. Igjen et synsinntrykk som bryter med alle tidligere erfaringer. Dyret oppleves «for stort», «for spenstig», «for raskt» – det nærmest svever over stokk og stein! Fenris – for det er han jeg tror det er – har praktisk talt servert middagen for Frøya og valpene.

Men ulv liker tydeligvis ikke lyden av et kamera! Øret vinklet stivt mot klikkelyden. Han avbryter jakta. Kroppsspråk som et skvettent rådyr. I stor fart – og i løpet av et par tiendels sekund – har han kastet kroppen 90 grader vekk fra den farlige

Svingebevegelsen på kameraet stoppes i håp om å få inn «kalven» som kommer bak.

Elgen kom dundrende gjennom flata og opp på veien på 10–11 meters avstand – og fyller kameralinsen.

Et ulvehode kommer inn i linsen – på samme sted som elgens bakbein var et par tiendeler tidligere! Kraftfullt dyr i sin fineste vinterpels. Er det hannulven Fenris?

Ulven avbryter elgjakten og flykter! Vekk fra skremmende kameraklikk. Øret fortsatt «låst» på den farlige lyden (se bakovervendt øre litt skjult bak furugrein).

Ulv nummer to kommer tett på og har ikke merket meg. Ikke snakk om å observere ulv, men å være blant dem!

Ulven som må antas å være Frøya har full oppmerksomhet rettet mot maken.

lyden! Bildene viser også at han klarer det på under «en ulvelengde.» Utrolig å se en slik reaksjon, kraft og smidighet på nært hold. Ulven på vei vekk mellom trestammene, vekk fra meg.

Elgen fortsetter sin ville flukt, med sprikende klover, tydelig skadet.

En ny bevegelse fanges opp i øyekroken 30 meter bak. En ny skikkelse kommer farende min vei med samme myke, nærmest svevende eleganse. Enda en ulv!!! To slike skapninger i full fart, helt tett på! Får følelsen av å stå midt inne blant dem.

De samme, vakre grånyansene i pelsen. Er det dagens andre møte med Frøya!?

Denne ulven ser maken vinkle til høyre, og svinger selv. Har ikke merket meg. Skjøner antakelig ingen ting: «Hva er det du driver med, gubbe? Nå hadde vi den jo!»

Nærmest hoppende på bakbeina for å få oversikt og se hvor det blir av maken. Aner jeg et vantro eller kanskje et misfornøyd blick? «Umulig å ha kontroll på disse mannfolka!».

Jeg tror Frøya vil krysse veien. Mens jeg venter ser jeg henne plutselig mellom trærne bare 60 meter unna, ganske høyt oppe i en skråning ved siden av meg. Et utrolig stort og bredt hode stirrer lenge og rolig på meg. Det ser ut som hun sitter på baken.

Ser henne gjennom et barheng. Får ikke kameraet i fokus. Må ta et skritt til siden, vekk fra greinene som har skjult meg. Først nå ser hun meg, ser at det er et menneske her, og forstår antakelig årsaken til makens besynderlige oppførsel.

Kroppsspråk som et rådyr – forteller at hun bare vil vekk fra farlige mennesker. Og borte er hun – nesten i samme øyeblikk som hun fikk synet av et menneske!

Spor på en av Østmarkas siste snøflekker forteller meg senere at revirparet i Østmarka sammen forlater åstedet, mot sør, mot Enebakk.

Og elgen? Bildene forteller at det ikke var noen elgku, men antakelig en ung elgokse. Et oppgitt blick i øynene? Bittskader i mulen og over hele kroppen. Med sprikende klover forsvinner den i motsatt retning av ulvene. En uke senere fulgte jeg de sprikende klovene et stykke fram til en vannkant hvor elgen trolig har lagt på svøm.

Hvorfor jaktet østmarkulvene på høylys dag? I min fantasi har revirparet i Østmarka funnet seg dagleie og gått til ro rett etter at jeg så den ene av dem første gang. Kanskje skremte jeg denne elgen mot dem. Kanskje ble fristelsen for stor når yndlingsmåltidet kommer springene rett foran ulvesnuten. Eller har dette erfarne revirparet for vane å «jobbe» midt på

dagen? For en måned siden – 23. februar – kom de vandrende i sporene mine ca. kl. 12.00. Samme tid som dagens elgjakt. Men det var midt i parringstida hvor det er lettere å forestille seg at det blir kluss i døgnrytmen.

Slike observasjoner gir grunnlag for mange antakelser om livet i ulveskogen. Jeg har sett spor etter ulvens elgjakt før i vinter. Da vant elgen på regulær «knock out», en fulltreffer så ulven fløy gjennom lufta, etterlot hår og skit som når et teppe blir banket, og et dypt søkk etter hele kroppen der den landet i snøen. Ulven flyktet den gang ut på isen på Børtervann. Elgen (trolig ei kvige ut fra sporene) ble stående. I min fantasi sikkert nærmest triumferende: «Ulv, det var da ingen ting å bry seg om. Nå vet jeg hvordan disse plageåndene må behandles!». Så hadde den beitet litt og gått rolig tilbake til der jakten hadde startet.

Kvigas «knock out-strategi» var å «stanse, fronte og sparke». Mange elger som blir drept bare flykter. Kan det være et tegn på at elgen i Østmarka er i ferd med å gjenfinne gode, gamle instinkter? Instinkter som vi elgjegere kan ha bidratt til å svekke? Løshundjakta gir flyktende elg størst overlevelsesmulighet, men overfor ulven er flukt en dårlig strategi. Kanskje kort tids samliv med ulven allerede er i ferd med å endre elgens atferd og framtidige gener? Og de kalvene som overlever i Østmarka. Sikkert ganske få: De må vel ha de aller beste mødrene? Mødre som føder store kalver til rett tid og som har de rette forsvarsinstinkter. Trolig akkurat en slik som kviga «mi» som gav ulven en lærepenge og høstet verdifull erfaring. Kan samlivet med ulven – i hvert fall oftere enn hvert hundrede år – være viktig for elgstammene våre?

Og hvorfor synes det å være så mye skogsflugl i ulveskogen? Hvor ble det av reven?

Flere har allerede fortalt meg at dagens opplevelse i ulveskogen er helt unik. Visst nok har ingen sett eller fotografert slik elgjakt i Norge tidligere. Likevel vil jeg påstå – på tross av den mektige opplevelsen – at det å få se ulven ikke er det viktigste. Det er noe med ulvens tilstedeværelse som utfordrer oss. Allerede når du pakker sekken kvelden i forveien, formuleres spørsmål om hva ulven driver med? Spor av livet som leves i ulveskogen får fram spørsmålene om hvilken betydning ulven har for andre arter og for oss mennesker. Det er disse spørsmålene som virkelig betyr noe.

Skoleklasser strømmer til Østmarka. Folk leser om ulven i aviser og bøker og engasjerer seg i debatter som aldri før. Jeg tror det skjer en kunnskapsoppbygging i befolkningen om ulv og natur fordi ulven har noe spesielt ved seg som utfordrer oss.

Ulven synes å vekke til live en liten del av vårt gamle forhold til naturen. Den får

Lys og vakker vinterpels med flotte grånyanser! Hvor er hun akkurat nå? Sammen med diende, nye valper?

oss til søke kunnskap og ferdigheter – for å vite hva som er farlig, for å mestre og for å føle oss trygge. I prinsippet helt det samme som når vi i det moderne samfunnet utvikler kunnskap og ferdigheter for å mestre moderne biltrafikk og føler oss relativt trygge til tross for farene.

Økt kunnskap om sammenhengene i naturen er samtidig viktig for å ta vare på de økosystemene som vi selv er en del av og avhengige av.

Som om ikke dette skulle være nok kan det virke som om ulvens tilstedeværelse provoserer fram refleksjon og bedre kunnskap om oss selv. Hvorfor reagerer mange så kraftig? Og så ulikt? Her ligger en kilde til forståelse av oss selv og andre. Er ulven symbol for trusler mot vår identitet? Eller for en samfunnsutvikling vi ikke liker? Kan det være at det ikke er ulven og ulveforvaltningen som er det

egentlige problemet, men at problemet er utviklingstrender i vårt samfunn som vi forstår ikke er bærekraftige? Kan det være at begge sider i ulvedebatten preges av en sunn skepsis til dominerende utviklingstrekk i verdenssamfunnet og i vårt eget samfunn?

For meg som vokste opp på 60- og 70-tallet var forgiftning av rovfugler som vandrefalken et klart tegn på at menneskeheten gjorde mye feil. At vandrefalken nå er tilbake blir et svært positivt bevis på at naturen er friskere og at menneskeheten har begynt å gjøre noe riktig. Slik også med ulven. Da jeg var liten var den utryddet i Norge. Jeg leste om ulvetidene på 1800-tallet og tenkte med sorg at ulv vil jeg aldri få oppleve. Fønhus sine romaner og Fjelstads «Naturmagasinet» var fulle av naturromantikk, men også av sorg over en natur som var i ferd med å gå tapt.

Vi mennesker søker «instinktivt» bekreftelser på at «ting er ved sitt gamle», at verden er i orden og at vi kan sove trygt i vissheten om dette. Stadig mer bekreftes dessverre det motsatte. Særlig alvorlige synes klima- og miljøutfordringene å være. At ulven har kommet tilbake til Oslomarka opplever jeg som utrolig, som bevis på en litt friskere natur og litt mer fornuft blant oss mennesker. Som betryggende. Og som en ekstra rik naturopplevelse fordi jeg får et innblikk i naturens prosesser gjennom de fantastiske skapningene som har utviklet seg som et resultat av de samme prosessene. Denne opplevelsen hadde jeg allerede før jeg fikk se ulven – og den ville vært der fortsatt selv om jeg aldri hadde fått se den.

Men for en bonus å få se ulven! Selveste herr og fru Gråbein i massiv kraftutfoldelse på kloss hold! Kan egentlig ikke beskrives!

Storaksjon mot ulovlig ulvejakt

Av Yngve Kvebæk

Politiet aksjonerte tirsdag 8. april mot tolv personer som knyttes til ulovlig ulvejakt. Pågripelsene skjedde i Trysil, Engerdal, Stor-Elvdal og Elverum. Aksjonen er et resultat av etterforskning mot grupperinger som etter politiets vurdering driver organisert uttak av ulv innenfor forvaltningsområdet for ulv. Etterforskningen er gjort av ØKOKRIM i nært samarbeid med Hedmark politidistrikt.

På Økokrims pressekonferanse uttalte førstestatsadvokat og teamleder ved miljøteamet hos ØKOKRIM Tarjei Istad:

– Vi har tatt etterforskningsgrep som har medført et gjennombrudd der vi har avdekket grupperinger som organisert og målrettet tar ut ulv ulovlig når de har mulighet og legger ned betydelig tid og krefter i det.

– Det er særlig miljøer i Trysil og Elverum-området som er avdekket og siktelsene går for alle de pågripnes vedkommende ut på brudd på straffelovens paragraf 152b med en strafferamme 6 år. I tillegg mener vi at dette dreier seg om organisert kriminalitet, dvs. brudd på straffelovens paragraf 60a. Den totale strafferammen vil i så fall ligge på 11 år. Det er gjennomført ransaker, beslaglagt våpen, innsamlet elektroniske bevis osv. og personene sitter nå i avhør, sa Istad.

– Opp mot 70 personer fra nær samtlige driftsenheter i Hedmark har bidratt i aksjonen til å sikre bevis og pågripe. Ulovlig felling av ulv er alvorlig kriminalitet og riksadvokaten har lagt klare føringer og prioritet når det gjelder dette, fortalte Henning Klauseie, politiadvokat ved Hedmark politidistrikt.

Tarjei Istad gikk ytterligere inn på innholdet i siktelsene:

– Siktelsene går på til dels felling av ulv, men også forsøk på felling. Det er holde-

punkter i etterforskning for at det er personer her som har felt flere ulver ulovlig. Det er ikke en ensartet gruppe, en del er i 40–50-åra, men det er også noen yngre. Det eneste fellestrekket er vel at de er jegere. Det er miljøer som har stilt seg på siden av loven over tid. Hvor lenge de har holdt på kan vi ikke si noe om. Ting kan tyde på at det er en virksomhet som har foregått også så langt tilbake som 1980- og 1990-tallet. Det er vårt inntrykk at disse menneskene har kontakt og varsler hverandre, derav siktelsen for organisert kriminalitet.

Mediene har formidlet en rekke besynderlige reaksjoner i etterkant av og i tilknytning til aksjonen. Bl.a. har Elverum-ordfører Erik Hanstad (H) tilskrevet statsminister Erna Solberg om hjelp i ulvekonflikten. Han mener en feilslått rovdyrpolitikk er i ferd med å ødelegge et helt samfunn og ber om at kommunene i ulvesonen må få bestemme mer selv. Noe av problemet beskriver han slik:

Det er særlig ulven som er utfordringen. Den er en «overskuddsdrøper» som ekskluderer utmarka fra tradisjonell bruk i et vidt perspektiv, noe som har følger både for jakt, friluftsliv og utmarksbasert næringsliv. Derfor er det provoserende når vår egen statsråd har skrevet kronikker der hun bl.a. påstår at ulven ikke tar så mye sau. Det er klart den ikke tar sau når alle som driver med sau har gitt opp. Da går den heller løs på elgen og skaper store utfordringer for elgjakta.

Merete Furuberg fra Grue i Hedmark er leder i Norsk Bonde- og Småbrukarlag og ga en oppsiktsvekkende uttalelse til NRK i sakens anledning:

– Jeg har forståelse for at personer som er utsatt for ulveangrep griper tak i det og går til sivil ulydighet.

Illustrasjonsfoto: Arne Flor.

I ettertid har politiet frafalt siktelsen på en av personene. To har erkjent deler av siktelsen, men ingen har erkjent å ha drevet organisert ulovlig jakt.

Følgende persongalleri står dermed igjen med siktelser pr. juni 2014:

Mann, 47 år fra Elverum
Mann, 35 år fra Elverum
Mann, 42 år fra Elverum
Mann, 51 år fra Elverum
Mann, 34 år fra Elverum
Mann, 18 år fra Åmot
Mann, 44 år fra Engerdal
Mann, 38 år fra Trysil
Mann, 39 år fra Trysil
Mann, 38 år fra Trysil
Mann, 33 år fra Trysil

Foreningen Våre Rovdyr er svært tilfreds med at det kan se ut som at politiet omsider har lyktes i å avdekke miljøer som truer en av våre sjeldneste arter. Det har hersket liten tvil om ulovlig etterstrebelse av ulv over lang tid, og at det nå omsider foreligger konkrete siktelser er selvsagt av stor betydning. Den videre prosessen i saken vil bli interessant.

At samfunnsaktører i ledende posisjoner uttrykker ettergivenhet overfor kriminell virksomhet uavhengig av utfall er imidlertid bekymringsfullt. Når personlig agenda blir viktigere enn rettssamfunnets prinsipper signaliserer det en form for carte blanche-holdning til lov- og regelverk som kriminelle miljøer generelt i Hedmark sikkert har merket seg: Har du lyst, har du lov.

De skandinaviske ulvenes opprinnelse

Av Mikael Åkesson¹⁾, Øystein Flagstad²⁾, Håkan Sand¹⁾, Petter Wabakken³⁾, Olof Liberg¹⁾, Camilla Wikenros¹⁾ & Johan Månsson¹⁾

¹⁾ Sveriges lantbruksuniversitet, Grimsö forskningsstation, S-730 91 Ridderhyttan, Sverige

²⁾ Rovdata, Norsk institutt for naturforskning, N-7485 Trondheim

³⁾ Høgskolen i Hedmark, Evenstad, Institutt for skog- og utmarksfag, N-2480 Koppang

I den senere tid har det floret rykter og påstander om de skandinaviske ulvenes opprinnelse med hensyn til hybridisering og introgresjon, dvs. hybrider av ulv og hund som så etablerer seg og får avkom i ulvebestanden. Vi har i dag svært god genetisk informasjon om den skandinaviske ulvepopulasjonen. Siden 1983, da den nåværende bestanden ble etablert ved den første ynglingen, har vi identifisert DNA-profiler fra over 1.200 individer og rekonstruert et slektstre over bestanden. Ved hjelp av denne informasjonen kan vi konkludere at ingen introgresjon av hund har skjedd etter reetableringen av ulv i Skandinavia. Vi finner heller ingen spor av hybridisering blant de to ulvene som etablerte bestanden i 1983 eller de som senere har vandret inn. Nedenfor er gjengitt en kort sammenstilling av kunnskapsstatusen over den skandinaviske ulvepopulasjonen med tanke på kjente tilfeller av hybridisering i den nåværende bestanden, samt den genetiske opprinnelsen til de ulver som etablerte bestanden.

Ulver er i stand til å hybridisere i vill tilstand med flere arter innen hundedyrfamilien, deriblant hunder, men dette skjer ytterst sjeldent (Vilà & Wayne 1999; Lescurieux and Linnell 2014). I Europa har en og annen hybrid mellom ulv og hund blitt identifisert gjennom genetiske markører i Latvia (Andersone et al. 2002). I Skandinavia er det dokumentert ett eneste tilfelle (Vilà et al. 2003a). I det øvrige Europa er hybridisering også sjelden. Noen tilfeller er rapportert fra bl.a. Bulgaria (Randi et al. 2000), Italia (Verardi et al. 2006) og på Pyrenéhalvøya (Vilà & Wayne 1999, Godinho et al. 2011). Det finnes i dag begrenset med kunnskap om hvorvidt slike sjeldne tilfeller av hybridisering faktisk påvirker ville ulvepopulasjoners levedyktighet, morfologi og adferd (Lescurieux & Linnell 2014).

I Skandinavia er det samlet inn DNA fra over 1.200 individer siden 1983 – inklud-

ert fem av de sju stamulvene i bestanden. DNA-profiler fra de to resterende stamulvene er rekonstruert på grunnlag av deres avkom. DNA-prøver er samlet inn fra døde og levende ulver (blodprøver og vev) samt fra ekskrementer, urin og hår. Fra disse dataene har vi rekonstruert et slektstre som gir muligheten til å spore individers opprinnelse og slektskap helt tilbake til de to ulvene som etablerte bestanden (Liberg et al. 2005, Åkesson et al. 2013). I Skandinavia ble ulveovervåkingen intensivert på begynnelsen av 2000-tallet. DNA-analyser utgjør et viktig fundament for blant annet å skille ut revirmarkerende par, bekrefte ynglinger i revirene, samt identifisere og følge opp særskilt interessante individer (f.eks. immigranter fra den finsk-russiske bestanden).

Etter ulvens reetablering på den skandinaviske halvøya er ett eneste hybridiserings-tilfelle dokumentert mellom en ulv (tispe) og en hund. Dette skjedde i Norge (1999) og analysen av valpene er publisert i et vitenskapelig tidsskrift (Vilà et al. 2003a). Tre av de fem hybridavkommene ble avlivet (Aronson et al. 2000). Ingen av de to resterende hybridene er blitt gjenfunnet i løpet av 15 års overvåking og DNA-analyser.

Når det gjelder den genetiske opprinnelsen til stamulvene i den skandinaviske ulvebestanden, er det gjort en rekke studier (Ellegren et al. 1996, Flagstad et al. 2003, Vilà et al. 2003b). Ved å sammenligne genetiske profiler fra disse stamulvene med individer fra andre populasjoner, herunder ulver i Finland og det nordvestlige Russland, ulver fra den tidligere skandinaviske bestanden (museumsmateriale), ulver fra skandinaviske dyreparker og hunder, kan man finne likheter i DNA-profilene og dermed fastslå opprinnelse. Resultatene viser at de to første ulvene som ynglet første gang i 1983 stammer fra den finsk-russiske ulvebestanden. Det kunne utelukkes at de var etterkommere etter eventuelle gjenlevende rester av den tidligere skandinaviske bestanden, skandinaviske dyreparkulver

eller hybridavkom fra ulv og hund. De øvrige fem ulvene som har vandret inn senere stammer også fra den finsk-russiske bestanden, og innblanding fra hund kan også der definitivt utelukkes (Vilà et al. 2003b; Wabakken et al. 2011, 2013).

Vi vil påstå at vi har bedre genetisk informasjon om den skandinaviske ulvebestanden enn noen annen rovdyrbestand i verden. Med all denne informasjonen kan vi konkludere at ingen introgresjon av hund har skjedd etter reetableringen av ulv i Skandinavia. Heller ikke stamulvene i bestanden viste spor av hybridisering. Selv om det finnes et fåtall dokumenterte tilfeller av hybridisering og introgresjon mellom ulv og hund (Randi et al. 2000, Andersone et al. 2002, Verardi et al. 2006, Godinho et al. 2011), tyder alle tilgjengelige data på at hybridisering i naturen i dag er ekstremt sjeldent. Om det var vanligere under ulvens og hundens tidligere evolusjonære historie vet vi ikke, men det er dokumentert at hybridisering har forekommet. Det er f.eks. påvist at den svarte fargen hos enkelte nordamerikanske ulver har sin opprinnelse fra hund – kanskje innført til Nord-Amerika for 12.000–14.000 år siden (Andersone et al. 2009).

Referanser

Aronson, Å., Wabakken, P., Sand, H., Steinsset, O. K. & Kojola, I. 2000. Varg i Skandinavia. Statusrapport for vinteren 1999–2000. Høgskolen i Hedmark. Oppdragsrapport nr. 2 - 2000. 70 s.

Anderson, T. M., vonHoldt, B. M., Candille, S. I., Musiani, M., Greco, C., Stahler, D. R., Smith, D. W., Padhukasahasram, B., Randi, E., Leonard, J. A., Bustamante, C. D., Ostrander, E. A., Tang, H., Wayne, R. K. & Barsh G. S. 2009. Molecular and evolutionary history of melanism in North American gray wolves. *Science* 323: 1339–43.

Andersone, Ž., Lucchini, B., Randi, E. & Ozolinš, C. 2002. Hybridisation between wolves and dogs in Latvia as documented using mitochondrial and

microsatellite DNA markers. *Mammalian Biology* 67: 79–90.

Ellegren, H., Savolainen, P. & Rosen, B.

1996. The genetical history of an isolated population of the endangered grey wolf *Canis lupus*: A study of nuclear and mitochondrial polymorphisms. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London B* 351: 1661–1669.

Flagstad, Ø., Walker, C. W., Vilà, C., Sundqvist, A. K., Fernholm, B., Hufthammer, A. K., Wiig, Ø., Koyola, I. & Ellegren, H. 2003. Two centuries of the Scandinavian wolf population: patterns of genetic variability and migration during an era of dramatic decline. *Molecular Ecology* 12: 869–880.

Godinho, R., Llaneza, L., Blanco, J. C., Lopes, S., Álvares, F., García, E. J., Palacios, V., Cortés, Y., Talegón, J. & Ferrand, N. 2011. Genetic evidence for multiple events of hybridization between wolves and domestic dogs in the Iberian Peninsula. *Molecular Ecology* 20: 5154–5166.

Lescurieux, N. & Linnell, J. D. C. 2014. Warring brothers: The complex interactions between wolves (*Canis lupus*) and dogs (*Canis familiaris*) in a conservation context. *Biological Conservation* 171: 232–245.

Liberg, O., Andrén, H., Pedersen, H.-C., Sand, H., Sejberg, D., Wabakken, P., Åkesson, M. & Bensch, S. 2005. Severe inbreeding depression in a wild wolf (*Canis lupus*) population. *Biology Letters* 1: 17–20.

Randi, E., Lucchini, V., Christensen, M. F., Mucci, N., Funk, S. M., Dolf, G. & Loeschcke, V. 2000. Mitochondrial DNA variability in Italian and East European wolves: Detecting the consequences of small population size and hybridization. *Conservation Biology* 14: 464–473.

Verardi, A., Lucchini, V. & Randi, E. 2006. Detecting introgressive hybridization between free-ranging domestic dogs and wild wolves (*Canis lupus*) by admixture linkage disequilibrium analysis. *Molecular Ecology* 15: 2845–2855.

Vilà, C., Sundqvist, A. K., Flagstad, Ø., Seddon, J., Bjørnerfeldt, S., Kojola, I., Casulli, A., Sand, H., Wabakken, P. & Ellegren, H. 2003a. Rescue of a severely bottlenecked wolf (*Canis lupus*) population by a single immigrant. *Proceedings of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences* 270: 91–97.

Vilà, C., Walker, C., Sundqvist, A. K., Flagstad, Ø., Andersone, Ž., Casulli, A., Kojola, I., Valdmann, H., Halverson, J. & Ellegren, H. 2003b. Combined use of

maternal, paternal and bi-parental genetic markers for the identification of wolf-dog hybrids. *Heredity* 90: 17–24.

Vilà, C. & Wayne, R. K. 1999. Hybridization between wolves and dogs. *Conservation Biology* 13: 195–198.

Wabakken, P., Aronson, Å., Strømseth, T. H., Sand, H., Maartmann, E., Svensson, L., Åkesson, M., Flagstad, Ø., Liberg, O. & Kojola, I. 2011. Ulv i Skandinavia: statusrapport for vinteren 2010–2011. Høgskolen i Hedmark, Viltskadecenter, Grimsö forskningsstation, Rovdata, SKANDULV, Vilt- og fiskeriforskningen Oulu. Høgskolen i Hedmark Oppdragsrapport 1. 60 s.

Wabakken, P., Svensson, L., Kojola, I., Maartmann, E., Strømseth, T. H., Flagstad, Ø., Åkesson, M. & Zetterberg, A. 2013. Ulv i Skandinavia og Finland. Slutt-rapport for bestandsovervåking av ulv vinteren 2012–2013. Høgskolen i Hedmark, Viltskadecenter, Grimsö forskningsstation, Rovdata, SKANDULV, Vilt- og fiskeriforskningen Oulu. Høgskolen i Hedmark Oppdragsrapport 5. 34 s.

Åkesson, M., Hedmark, E., Liberg, O. & Svensson, L. 2013. Sammenstilling av slaktrædet over den skandinaviske vargstammen fram till 2012. Rapport till Naturvårdsverket.

Teleskopbilde av ulv på Storsjøen i Hedmark 23. februar 2009. Foto: Yngve Kvebak.

Opplevelse med mår

Tekst & foto: Bjørn R. Eriksen

Under en kveldstur i et lite stykke kystnært barskogsområde på Jeløya ved Moss den 20. juni 2014 kl. 18.15 ble en mår iaktatt småluntende mellom granleggene.

Terrenget er kupert og preget av høyvokst, relativ gammel granskog med mye vindfall. Av hullrugere er kattugle samt flaggspekk godt representert. Rødrev er de senere år bare registrert som streifdyr. Spor av mår er derimot registrert regelmessig på sporsnø i vinterhalvåret siden 2010.

Denne varme kvelden innbød til «fem minutter på sekken» da måren intetanende luntet småhoppende forbi på kort avstand i den dunkle skyggen langs skogbunnen. Kameraet ble langsomt fisket frem, men bare få sekunders uoppmerksomhet og dyret virket forsvunnet. Etter ca. 5 minutter hørtes en merkelig hvesende skrape- eller sagelyd et sted oppe fra grantoppene. Lyden kom nærmere og plutselig, bare ca. 20 meter over meg, kunne et kremgult bryst og et nysgjerrig ansikt skimtes mellom granbaret. Hele tiden voldsomt lydytrende mens den vimset fram og tilbake som ei kjeftende skjære. Slik holdt den på en stund før den falt til ro. Jeg trodde da igjen at dyret var borte før den satte i gang på nytt. Hele tiden kikket den ned på meg – med resten av kroppen godt skjult.

Fotolyset var dårlig, vinden satte grangreinene i bevegelse, og med en kameravinkel nesten rett opp virket det så å si umulig å få et bilde. Under en pause i mårens aktivitet passerte et ekorn uvitende ca. 10 meter under i samme tre, men forble uoppdaget. Etter en stund våknet måren på nytt til liv og planla en tydelig bevegelse i retning ekornet. Den beveget seg lang og smal utover greina og hoppet over til nabograna ca. 1 meter unna. Her ble den værende mens den stadig holdt meg under oppsikt med sin vimsete adferd og merkelige lyd. Til slutt roet den seg, trakk seg helt inntil stammen nær toppen og ble skjult.

Slik forlot jeg måren kl. 19.45 en opplevelse rikere.

Mitt første mårmøte

Av Viggo Ree

Den 22. september 2008 plantet jeg noen små hasseltrær lengst nordøst i hagen på Pamperudbakken på Røyse i Hole kommune. Etter at denne jobben var gjort ordnet jeg med vanning slik at vekstene skulle få en fuktig start på det nye voksestedet. Da vannsprederen var ordnet gikk jeg over plenen og tilbake mot inngangen på huset vårt. Hoveddøren sto oppe. I det jeg var kommet halvveis over gresset på vei tilbake mot huset fikk jeg brått en naturopplevelse jeg aldri kommer til å glemme. På veien i sør kom en mår jumpende mot meg. Den passerte ved de tre søppelkassene og rundet det sørøstre hjørnet på huset. Deretter hoppet den fram over hellene foran inngangen og helt opp mot den lille trappen i inngangspartiet. Derfra snuste den et øyeblikk mot døråpningen før den fortsatte tilbake samme vei som den kom. Ved et tilfelle stoppet den opp og satt på bakbeina. Jeg sto hele tiden stille – så måren oppdaget meg ikke. Avstanden på det nærmeste var kun ca. 15 meter. En annen grunn til at den ikke hadde oppdaget skrittene mine over plenen var nok susingen fra vannkranen der hageslangen var tilkoblet.

Måren forsvant bak søppelkassene og syrinbuskene sør for huset. Jeg gikk derfor forsiktig mot stedet der den ble borte. Da jeg hadde kommet nær inngangspartiet på huset kom plutselig måren tilbake på veien. Trolig hadde den hørt skrittene mine og ville tilbake for å ta en sjekk. Men da fikk den øye på meg. Den sprang derfor rett mot det gamle tuntreet på Pamperud, og klatret opp i dette. Jeg så den titte fram et par-tre ganger både på den ene og andre siden av den tykke lønnestammen. Da gikk jeg rolig mot treet, som for øvrig har en kattugle/kvinandholk i midten (kattugla fikk fram fire unger der denne sommeren). Men mårdyret var da som sunket i jorden. Jeg var egentlig overbevist at jeg skulle få se måren igjen oppe i treet. Men det gjorde jeg altså ikke. Den kunne ha klatret ned på baksiden av den grove stammen og fortsatt sørover på ødeengen eller hoppet inn i det gamle vedskjulet like ved, den kunne ha smettet inn i fugleholken og gjemt seg der – eller den kunne ha klart å gjøre seg usynlig oppe i trekronen på lønnen som fortsatt hadde mange blader hengende denne septemberdagen for snart seks år siden. Jeg tittet på klokken mens jeg så etter dyret i lønnen. Den

viste 11.13. Jeg må ha oppdaget måren kl. 11.11 eller kl. 11.12. Solen skinte og det var ganske brukbar høsttemperatur.

Gjennom mange tiår har jeg fartet rundt i naturen og håpet på at jeg skulle få glimtet av en mår. Jeg ble altså 58 år da det først skjedde. De fleste rovpattedyr i Norge hadde jeg sett tidligere, men altså ikke mår. Mange mårspor på snø har jeg imidlertid funnet helt siden tenårene, men aldri selve dyret. Bildrepte mårer har jeg også observert ved ulike anledninger. Våren 2007 fant f.eks. Roar Solheim og jeg to individer under en biltur i Rogaland.

Da jeg bodde i Maridalen på 1980-tallet løp det mår på trappen. Her ute på Røyse i Buskerud har jeg aldri sett et mårspor (jeg har bodd her siden 1990). Denne arten kommer vel aldri hit ut på den jordbruksdominerte halvøya her i Hole, hadde jeg tenkt. Men så gjorde den altså det allikevel. Og attpåtil på egen eiendom og nærmest på egen trapp! Dyret var utrolig vakkert – med en flott pels. Mørkebrun med nesten svart hale, og med et stort oransje felt fra haken og nedover strupen. Den virket slank, og kroppen var formet i en stor bue det meste av tiden.

Trolig var det et ungdyr på streif fra skogområdene lenger nord i kommunen eller fra Krokskogen i øst. Gamle mårer ville vel ikke ha våget seg ut midt på dagen. Det hele gikk ganske så fort, så jeg observerte ikke dyret i altfor mange sekunder. Men det var nok tid til å nyte synet av det flotte rovdiret lengre enn mange andre ser arten. Da er det ofte brøkdelen av et sekund i det et individ farer foran en kjørende bil eller når et dyr smetter opp i et tre og blir borte.

Etter denne naturopplevelsen tenkte jeg på hvor intenst og hvor spennende det er å se et sjeldent dyr – og endog en dyreart man aldri tidligere har observert. Og attpåtil på en så spesiell måte. Man føler en ekstra glede og lykke når man får ta del i noe slikt. Noen intense sekunder. En ekstra livskvalitet som gjør tilværelsen enda mer interessant og eksotisk. Og man føler takknemlighet. I tillegg en smule sorg ved å la refleksjonene svinge innom de mange som kun ville ha tenkt skyt, drep eller fang når de ser en storslagen mår ute i naturen. De synes jeg synd på.

Lars Haltbrekken
leder i Naturvernforbundet

Dag Hareide
daglig leder i Regnskogfondet

Hva har naturen noen gang gjort for oss?

Setningen kommer fra Monthly Python i Life of Brian: «What Has Nature Ever Done For Us?». Miljøvernere Tony Juniper har skrevet en bestselger med samme tittel som har blitt en snakkis i politiske miljøer i England. Nå kommer han til Norge invitert av norske Stortingspolitikere fra flere partier.

Det er så selvsagt at vi ikke ser det. Naturen renser lufta vi puster inn, vannet vi drikker og jorda vi dyrker maten vår i. Den gir oss klær, medisiner og materialer. Alt leveres gratis. Problemet er at når disse tjenestene er gratis, behandles de som verdiløse.

Økosystemtjenester heter det på fagspråket. Det er tjenester som samspillet av planter, dyr og landskap yter, og som vi alle er helt avhengige av. Naturen er vår viktigste tjenesteyter.

Vi mennesker ødelegger fysisk og direkte de fornybare, livgivende tjenester fra naturen som jordsmonn, skog, ferskvann, mangrover og dyrearter.

Oftest oppdager vi hva dette er verdt gjennom katastrofer. Der hvor mangroveskogen var intakt overlevde langt flere tsunamien og tyfonen Nargis enn der denne skogen var ødelagt. I nesten alle flomkatastrofer har man funnet ut at de har blitt forverret ved at mennesker har ødelagt jordsmonn, våtmark og skog. Kostnadene blir enorme regnet både i mennesker og milliarder.

Eller hva skjer når bier, humler og andre dyr som pollinerer forsvinner? I Sichuan i Kina må tusenvis av bønder befrukte frukttrær selv. I California må de importere en million bier for å befrukte mandeltrærne. Befruktingen var gratis inntil biene forsvant. Bier og humler er helt avgjørende for 2/3 av våre matsorter og 1/3 av mengden mat vi spiser. Einstein sa at om biene forsvant ville menneskene bare overleve fire år. Noe overdrevet, men på tide å lære noe om denne økosystemtjenesten:

I Norge har vi registrert 206 forskjellige arter av bier. Vi har fått mye ny kunnskap de siste årene, også kunnskap om at 12 av

bie-artene sannsynligvis har forsvunnet fra norsk natur for godt. Har du balkong, bakgård eller hage, kan du bli med å redde humla. Det finnes mange humlevennlige planter, som lavendel, oregano eller timian. Godt lukter de og du kan bruke dem som «krydder» i syltetøy eller pizza.

Å fjerne dyr fra økosystemet kan ha uventede konsekvenser. Noen arter som meitemark er uerstattelig for å sikre jordas fruktbarhet. Et annet overraskende eksempel er gribber. Da man innførte medisinen diclofenac for kyrne i India, døde 97 % av gribbene i løpet av 15 år. Før år 40 millioner gribber 12 millioner kjøtt i året. Da de døde ut overtok de forvillende hundene. En beregning viste at man fikk ca. 48.000 flere dødsfall av rabies. Og kostnadene for samfunnet var over 100 milliarder kr. Motsatt kan forskere fortelle at etter ulvens tilbakekomst i Yellowstone nasjonalpark, økte antallet dyr og planter fordi ulven holder hjortevilt nede.

Regnskogen er antagelig det mest dramatiske eksemplet. Den har utviklet seg i 50 millioner år og har fortsatt 50–80 % av landjordas dyre- og plantearter. Nå har vi avskoget 30 % og delvis ødelagt ytterligere 20 % siden annen verdenskrig. Det har gjort verden varmere. Vi kan allerede se virkningen i minsket regnfall i flere regioner. Om regnskogen forsvinner vil verden bli et helt annet sted å leve. Og hvem kan beregne kostnaden av alle artene som forsvinner hver dag?

De fleste plante- og dyrearter er ikke nødvendigvis så sjarmerende vesener. Kanskje det føles trist å tenke på at det ikke lenger skal finnes pandaer, isbjørner, pingviner og gorillaer, men hva med fettkjuka, krypsekkydret, grå buktkrinslav og Lamprothamnium papulosum? Artene som er stygge, uformelige, små og med navn bare en forsker kan elske? Forskningen viser at alle er nyttige. Alle spiller en rolle i den store sammenhengen hvor alt henger sammen med alt. Og sammen danner de økosystemtjenester som sikrer mennesker liv og velferd.

I 1969 ble det funnet en sopp på Hardangervidda av den franske mikrobiologen Forel. Soppen er liten, klumpete, stygg og med en guffen farge, men det er fra den man først hentet stoffet cyclosporin, som i dag brukes i medisiner som skal sikre vellykkede organtransplantasjoner. Verdien av denne kan telles i milliarder.

For noen er vern av naturen noe instinktivt riktig, et spørsmål om verdier. For de som vil telle verdier i penger, har dere nå fått verdens vanskeligste regnestykke. Hva koster økosystemtjenestene om de forsvinner?

I fjor la et utvalg fram en NOU: «Om naturens goder – verdier av økosystemtjenester». Den holdt seg til Norge og slo fast bl.a. «Fysiske inngrep og endret arealbruk utgjør dessuten den viktigste negative påvirkningen på biologisk mangfold». Og: «Hele 87 pst. av de truede og nær truede artene på Rødlista 2010 er blitt påvirket negativt av menneskeskapte arealendringer i artenes leveområder». Mange tenker kanskje at naturen er i veien: Når vi skal bygge kraftverk og kjøpesenter, eller når vi vil ha tak i mineralene i fjellene våre. Regjeringen har antydning at den vil gjøre nedbygging av natur lettere – har de regnet på tap av økosystemtjenestene?

Nå opplever ikke Norge det like dramatisk som verdens fattigste. Den fattigste milliarder mennesker er helt og direkte avhengig av tilgang til skog, ferskvann og jordsmonn. At disse ressursene ødelegges er de fattiges miljøproblemer i dag. Klimakrisen vil forverre dette, men det må ikke få oss til å glemme de fysiske inngrepene som foregår nå. Norge er et unntak i Europa med tilgang til ferskvann. Vi har en skog som vokser, rimelig god forvaltning av fiskeressurser og selv om vi har lite dyrkingsjord (og bygger mer ned) så kan vi betale oss ut av det ... inntil videre.

Verdien av økosystemtjenestene må bli en sentral del av norsk miljødebatt, men vi kan ikke bare begrense det til å se hva vi gjør med naturen her hjemme. Vi må også se hva vi gjør med naturen i verden. Hvordan bidrar vi til å øke de fattiges problem gjennom handel og investeringer?

Foto: Torbjørn Landberg/KRD

Gjeste kommentar

Paul Chaffey

Verdens dødeligste dyr

Hva er egentlig verdens farligste dyr, målt i antall mennesker som blir drept hvert år? Som grafikken til høyre viser er det noen som skiller seg veldig klart ut, men de dyrene vi gjerne tenker på som farlige er ikke i nærheten av å være på toppen. Det er Bill Gates som har skrevet om «The deadliest animals in the world» på bloggen sin.

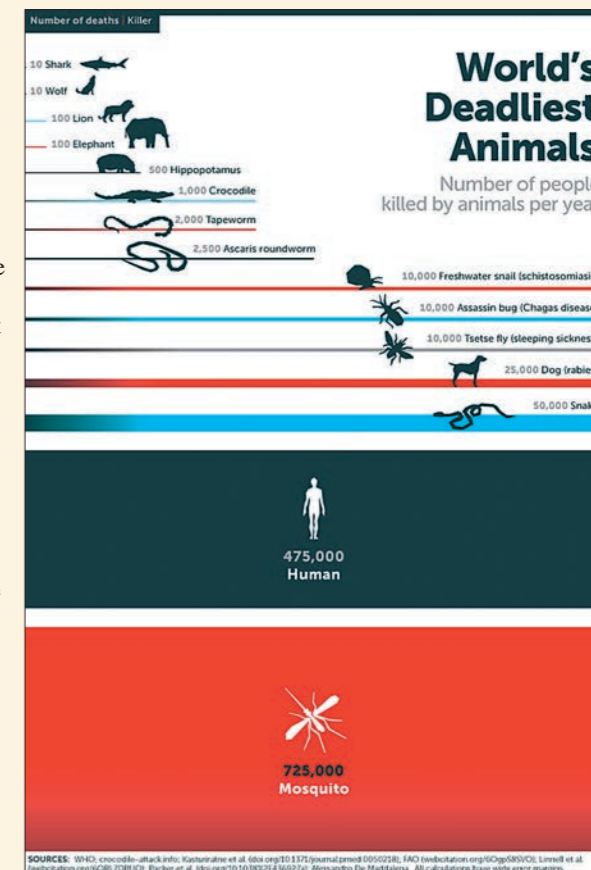
Det er laget mange skrekkin filmer om hvordan hai dreper mennesker, men den er knapt med på denne listen, med beskjedne 10 dødsfall i året globalt. Det samme tallet har ulv, men ulven er vel mer kjent for å ta livet av husdyr enn av mennesker. Løver dreper 100 personer i året. Litt forbausende er det kanskje at elefanter tar livet av like mange. Flodhester tar livet av 500 og krokodiller tar livet av 1.000 personer i året.

Et betydelig hakk høyere opp finner vi tsetse-fluer som sprer sovesyke og tar livet av 10.000 mennesker, hunder som sprer rabies og tar livet av 25.000 mennesker og slanger som tar livet av 50.000 mennesker. Det er ganske mange flere enn hai, løver og krokodiller klarer å drepe, men betydelig færre enn de to farligste dyrene på planeten vår.

Det nest farligste dyret er mennesker, som årlig tar livet av 475.000 andre mennesker.

Og i særklasse farligst av alle er mygg, som sprer malaria og andre dødelige sykdommer. Totalt 725.000 mennesker dør hvert år på grunn av sykdommer som spres av mygg og malaria utgjør 600.000 av disse dødsfallene. Bill Gates skriver dette om hva det er som gjør at myggen er så farlig:

«What makes mosquitoes so dangerous? Despite their innocuous-sounding name – Spanish for «little fly» – they carry devastating diseases. The worst is malaria, which kills more than 600.000 people every year; another 200 million cases incapacitate people for days at a time. It threatens half of the world's population and causes billions of dollars in lost productivity annually. Other mosquito-borne diseases include dengue fever, yellow fever, and encephalitis. There are more than 2.500 species of mosquito, and mosquitoes are found in every region of the world except Antarctica. During the peak breeding seasons, they outnumber every other animal on Earth, except termites and ants.»

Og for å bidra til at vi ikke bare bruker tid på de minst viktige tingene, men bryr oss mer om de største utfordringene, har Bill Gates arrangert Mosquito Week på bloggen sin. *Fra «Chaffey's blog» paulchaffey.blogspot.no.*

Miljøvedtaksregister

Miljøvedtaksregisteret (miljovedtak.no) er nylig lansert og gir alle enkel og fri tilgang til vedtak etter naturmangfoldloven, bl.a. om rovvilt, verneområder, prioriterte arter, utvalgte naturtyper og utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål. Man kan søke etter vedtak om et tema, en forskrift eller vedtak fattet av ulike myndigheter eller i bestemte fylker og kommuner. I kartløsningen finner man enkelt vedtakene i det geografiske området man ønsker. Miljøvedtaksregisteret legger til rette for åpenhet i miljøforvaltningen. Både media, miljø- og friluftsansjoner og andre interesserte kan holde seg oppdatert. Registeret inneholder nå over 1.400 vedtak i fulltekst og fylles kontinuerlig med nye vedtak.

Rovbasen

Rovbasen er et verktøy som har vært tilgjengelig i mange år allerede og innehar informasjon for forvaltningen av bjørn, jerv, ulv, gaupe og kongeørn. Basen inneholder organiserte registreringer og laboratorieanalyser og viser data fra Norge og Sverige om identifiserte rovdyr på grunnlag av DNA-analyser. Inkludert er også døde rovdyr, husdyr og tamrein som er drept av rovdyr, erstatninger samt spor og sportegn fra rovdyr som er undersøkt og godkjent. Data kan vises på kart eller som grafer og kan også lastes ned. Materialet inneholder ikke stedfestet informasjon som er sensitiv, f.eks opplysninger om yngelokaliteter eller personopplysninger.

Gasser seg

– Binner med unger kommer hver vår for å lære opp nye generasjoner til å rive rein og gasse seg i reinkalver.

Det sier ordfører i Snåsa Vigdis Hjulstad Belbo til *Namdalsavis* 3. juni. Hun mener reindriftsnæringen i Luru reinbeitedistrikt er preker på grunn av rovvilt.

– Det bør være flertall for en annen politikk enn det vi hadde med en SV-statsråd i Miljøverndepartementet. Sammen med Sp kan Høyre og Frp endre rovviltpolitikken, også innenfor rovviltforlikets grenser, sier Belbo.

Også rovviltneemdene i hele landet har innvendinger mot dagens håndtering av dette politiske området, skriver *Namdalsavis*.

Bymarkajerven i Trondheim kan være rekordgammel

En DNA-analyse av hår viser at jervetispa «Ind50» fortsatt var i Bymarka i Trondheim pr. 30. april i år. Nå nærmer hun seg den eldste kjente alderen på jerv i Norge.

Rovdata er leverandør av overvåkingsdata og bestandstall for store rovdyr, og har flere ganger omtalt jervetispa som er registrert over mange år i Bymarka utenfor Trondheim. Tispa ble første gang påvist i 2001 i Hedmark, og er siden gjenfunnet i Bymarka en rekke ganger ved DNA-analyser av ekskrementer og hår den har etterlatt seg.

Lever trolig fortsatt

– Det ble i mars i år funnet hår fra jerv ved Elgsethytta i Bymarka, og DNA-analysene våre bekrefter at samme tispe er der fortsatt. Det er ikke påvist andre jerver i marka, så alt tyder på at hun lever som ensom jerv i området, sier Morten Kjørstad – leder i Rovdata.

Tispa, som for bestandsovervåkingen er kjent som Ind50, er påvist i Bymarka ved analyser av ekskrementer og hår i 2005, 2011, 2013 og 2014.

Kan bli eldste jerv

Den eldste frittlevende jerven som bestandsovervåkingen i Norge kjenner til

ble 17 år gammel, og jervetispa i Bymarka kan være i denne alderen.

– Første gang hun ble registrert i Spekedalen i Hedmark våren 2001 hadde hun født valper. Siden jervetisper er minst to år gamle når de får valper for første gang, og som oftest tre eller fire år, så må hun være født i 1999 eller tidligere. Det betyr at hun nå er minst 15 år, og kanskje eldre, forteller Kjørstad.

Tenner avslører alder

Normalt er fødselsår til jerv ikke kjent og nøyaktig alder kan kun slås fast ved å undersøke og lese årringer i hjørnetennene til døde individer.

– Alle døde jerver aldersbestemmes av Rovdata etter hvert som vi mottar dem, men det er jo på ingen måte sikkert at denne tispa vil bli funnet når den en gang dør. Nøyaktig alder vil vi derfor sannsynligvis aldri få, sier Kjørstad.

Unik historie

Historien om jervetispa er spesiell av flere

årsaker. Det er ikke vanlig at ei voksen jervetispe som har etablert seg i et område, skifter til et nytt leveområde som i dette tilfellet. Det er heller ikke vanlig at en jerv velger å slå seg ned i et terreng med så mye menneskelig aktivitet som i Bymarka i Trondheim, og i et område hvor vi ikke kjenner til at det lever andre jerver.

Bymarka i Trondheim er også et lite område for en jerv. Voksne tisper har ofte leveområder på flere 100 kvadratkilometer, mens Bymarka kun utgjør cirka 80 kvadratkilometer.

– Tispa synes å være i god kondisjon på bilder og film som er tatt av henne, så det ser ut til at hun greier seg godt i området, selv om det er et uvanlig leveområde for jerv, avslutter Kjørstad.

Foto: Rune Bjørnstad.

Faksimile fra Adresseavisen 20. juni 2012.

Faksimile fra NRK Ut.no 16. oktober 2013.

Jerven i Bymarka kan gi ny og viktig kunnskap!

Det er dessverre et lite kjent faktum at jerv spiser rødrev. Jerven i Trondheim Bymark kan forandre på det. Nå organiserer Naturvernforbundet i Trondheim til frivillig forskningsinnsats før det er for sent. Jerven er minst 15–16 år gammel og kommer til å dø om få år.

Innledende sportellinger i vinter dokumenterer at revebestanden i Bymarka er lav. Det kan ha andre årsaker, men hvis revebestanden normaliseres etter at

jerven er borte, gir det en god pekepinn på hvilken økologisk rolle denne mårdyrarten kan spille.

Alle naturinteresserte kan bli med i arbeidet som er ment å spre naturglede og kunnskap om de store rovdyrenes positive bidrag til samspillet i naturen. I sin tur vil dette bidra til at de store rovdyrenes økologiske nøkkelrolle får større betydning.

Kanskje politiske beslutninger og forvaltningens bestandsmål i framtida kan vedtas ut i fra at de store rovdyrene skal ivareta en ønsket økologisk funksjon?

For mer informasjon se nettsiden til NNV-Sør-Trøndelag eller kontakt prosjektansvarlig Gaute Dahl, 95907289, gaute.dahl@stfk.no.

Gaute Dahl

Paul Granberg

Innspill

Forvaltningsområdet for ulv

Vi får stadig høre at forvaltningen har «tredd rovdypolitikken ned over hodet på oss», dette spesielt når det gjelder forvaltningsområdet for ulv. Stemmer det med virkeligheten?

At vi skal ta vare på de dyrearter som naturlig hører hjemme i norsk fauna bygger på et enstemmig, demokratisk stortingsvedtak og er nedfelt i Grunnloven, viltloven og naturmangfoldloven. Forvaltningens oppgave er å sørge for at vedtaket blir oppfylt. I utgangspunktet sier ikke loven noe om hvordan dette skal gjennomføres og følgelig skal all norsk utmark stå åpen for de dyrearter som naturlig hører hjemme der. Men loven åpner for at detaljer kan forskriftsreguleres. Det som videre skjer er at forvaltningen utarbeider forslag til forskrifter som, på demokratisk vis, sendes ut til berørte parter for høring. Når eventuelle korrigeringer er gjort og eventuelt nye høringsrunder er gjennomført, går

forslaget til Kongen i Statsråd for godkjenning. Dette bør være elementær samfunnskunnskap.

Hvordan har så forvaltningsområdet for ulv oppstått? Jo, landbruksorganisasjonene var tidlig ute med forslag om at det skulle opprettes såkalte «rovdryfrie soner», hvilket altså strider mot vår lovgivning. Derfor valgte de samme organisasjoner å snu på flisa og foreslo i stedet opprettelse av forvaltningsområder der dyreartene skulle ha «spesielt vern for å sikre rekrutteringen». Neste skritt var så at landbruksorganisasjonene trinnvis, over en årrekke, har presset forvaltningsområdet stadig ned i størrelse. Nå har man kommet til et punkt der området i realiteten er for lite for det stortingsbestemte bestandsmålet på tre årlige ynglinger. Hvem er det så som har «tredd forvaltningsområdet ned over hodet» på hvem?

Den langsiktige strategi er ikke vanskelig å se.

Tanker om politiets ressursbruk

I en politiaksjonen i Hedmark i april ble et antall personer innbrakt til forhør i forbindelse med mistanke om ulovlig ulvejakt. Det burde visst ikke politiet gjort skal man tro signaler fra både det ene og andre hold i fylket. Jeg er imidlertid glad for at kriminelle og deres sympatisører ikke bestemmer over politiets ressursbruk i bekjempelsen av lovbrudd. Det bør alle være. Heller ikke bør disse miljøene bestemme hva som er lov og ikke lov. Kriminalitet har lett for å bli «vanedannende» og smitte over på andre felter og til andre miljøer. Hva koster det da å rydde opp?

Når forskning har vist at kriminalitet foregår, og i så stort omfang at det gir grunn til å frykte at det skjer i organiserte former, er det fare på ferde. At lovbyrterne benytter skytevåpen i sitt forehavende gjør ikke saken mindre alvorlig. Vi ser da også at sympatisører står fram i avisen *Østlendingen* og NRK-dagsrevyen og snakker både om borgerkrig og geriljakrig.

Når skal politiet bruke ressurser på å aksjonere, om ikke nettopp i slike tilfeller?

Vrede mot ulvepels

Møbelringen i Hokksund hadde fram til 24. mai et kanadisk ulveskinn til salgs i forretningen sin. Etter at et bilde av ulveskinnet ble publisert på internett, følte daglig leder Ruben Amundsen (64) seg tvunget til å trekke skinnen tilbake fra butikken. Utsalgsprisen på ulveskinnet var kr. 27.800.

– Det har vært voldsomme reaksjoner som kom helt uforberedt på. Jeg beklager om noen føler seg støtt og understreker at det kun var forretningen i Hokksund som tilbød skinnen, sier han til TV 2.

Genetisk viktig ulv felt

En årsgammel ulvevalp fra Tivedenreviret, som var identifisert ved hjelp av DNA på grensen mellom Härjedalen og Dalarna er felt under skadefelling i Sverige i juni. Ulven befant seg i et kalvingsområde for reindriften og risikoen for alvorlige skader var store, skriver Naturvårdsverket.

FVR merker seg at svensk naturforvaltning av og til kan senke seg ned til norsk nivå når man uten videre stiller seg til reindriftens fulle og hele disposisjon og åpenbart mener at noen skarve reinsdyr er mer verdifulle enn en av de få ulvene i Skandinavia. Til og med mer enn genetisk viktige ulver.

Norske bjørner faller

Bioforsk Svanhøvd har analysert vevsprøver fra skutte bjørner i år, og svarene er så sammenlignet med DNA-profiler fra tidligere registrerte bjørner i Fennoskandia og Russland. Resultatene viser at samtlige seks bjørner skutt i Norge i vår var hanner som er kjent fra tidligere års DNA-analyser av hår- og ekskrementprøver innsamlet i felt i Norge.

1800-tallsvisjoner like levende

NRK har tatt fram tallene over skutte rovpattedyr siden 2004: 80 ulver, 73 bjørner, 538 jerver og 1042 gauper. Totalt 1733 individer. I alt 50 av de 80 ulvene er felt i Hedmark. Halvparten av de 73 felte bjørnene er også felt i dette fylket. Totalt sett står likevel Midt-Norge for felling av de fleste store rovpattedyr. En så stor avgang må man tilbake til andre halvdel av 1800-tallet for tilsvarende fellingstall for de fleste av artene. I 1845 var det fire ganger så mange bjørner og ulver i Norge, men en massiv jakt på rovdyr fra siste halvdel av 1800-tallet utryddet bestandene fra den norske faunaen.

Avgang store rovdyr 1997–2013

Avgang av store rovdyr og rovfugler etter jaktår (1.4–31.3). Kilde: Statistisk sentralbyrå.

	Bjørn	Ulv	Jerv	Gaue	Havørn	Hønschauk	Kongeørn
1997-1998	3	0	19	127	42	37	9
1998-1999	5	1	22	105	50	31	9
1999-2000	5	2	31	101	40	31	14
2000-2001	6	17	41	98	24	17	8
2001-2002	3	2	48	102	32	26	10
2002-2003	1	7	38	71	40	45	19
2003-2004	4	6	39	46	26	44	8
2004-2005	1	7	50	58	31	27	12
2005-2006	6	5	63	51	43	15	10
2006-2007	4	2	79	82	44	15	14
2007-2008	13	5	77	111	26	9	7
2008-2009	12	5	90	136	32	21	8
2009-2010	18	8	89	147	19	26	11
2010-2011	10	13	105	157	31	20	14
2011-2012	16	9	112	92	32	21	4
2012-2013	13	8	157	92	36	16	12
2012-2013:							
Skadefelling	10	2	95	6	0	0	0
Felt i nødverge	0	0	0	0	0	0	0
Felt ulovlig	0	0	0	0	1	0	0
Påkjørt av motorkjøretøy	0	0	0	9	2	1	0
Påkjørt av tog	0	0	0	1	4	0	9
Andre årsaker	1	0	3	3	29	15	3
Felt under lisensjakt	2	6	59	0	0	0	0
Felt under kvotejakt	0	0	0	73	0	0	0

Betingede skadefellingstillatelser

Betingede skadefellingstillatelser gitt til fylkesmennene for perioden 1.6.2014–15.2.2015. Region 1: Sogn & Fjordane, Hordaland, Rogaland, Vest-Agder. Region 2: Buskerud, Telemark, Vestfold, Aust-Agder. Region 3: Oppland. Region 4: Oslo, Akershus, Østfold. Region 5: Hedmark. Region 6: Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Møre & Romsdal. Region 7: Nordland. Region 8: Troms, Finnmark.

Vedtaksmyndighet	Gaue	Bjørn	Jerv	Ulv
Miljødirektoratet	7 ¹	6 ²		
Rovviltnemnda i region 1	4	2	6	4
Rovviltnemnda i region 2	2	1	1	3
Rovviltnemnda i region 3	2	2	4	6
Rovviltnemnda i region 4				
Rovviltnemnda i region 5			4	5 ³
Rovviltnemnda i region 6	3		5	3
Rovviltnemnda i region 7			4	2
Rovviltnemnda i region 8	3		10	3
Sum	21	11	34	26

¹ Betingede skadefellingstillatelser for region 4 (2 ind.), region 5 (2 ind.) og region 7 (3 ind.).

² Betingede skadefellingstillatelser 1.6–15.10 for region 5, 6, 7 og 8.

³ Region 4 og 5.

Lisensjaktkvoter

Vedtaksmyndighet	Jerv ¹	Ulv ²
Rovviltnemnda i region 1	8	1
Rovviltnemnda i region 6	26	
Rovviltnemnda i region 7	24	

Lisensjaktkvoter for ulv og jerv vedtatt for perioden 10.9.2014–31.3.2015. Flere regioner kommer med ytterligere kvoter.

¹ 10.9.2014–15.2.2015.

² 1.10.2014–31.3.2015.

Avgang store rovdyr 2014

Avgang store rovpattedyr i perioden 1.1–20.6.2014. Kilde: Rovbase.

	Gaue	Jerv	Bjørn	Ulv
Region 1	1	3		
Region 2	30			2
Region 3	11		2	2
Region 4				
Region 5				7
Region 6	8	6		1
Region 7	14	5	3	
Region 8	11	18	1	
Sum	75	32	6	12

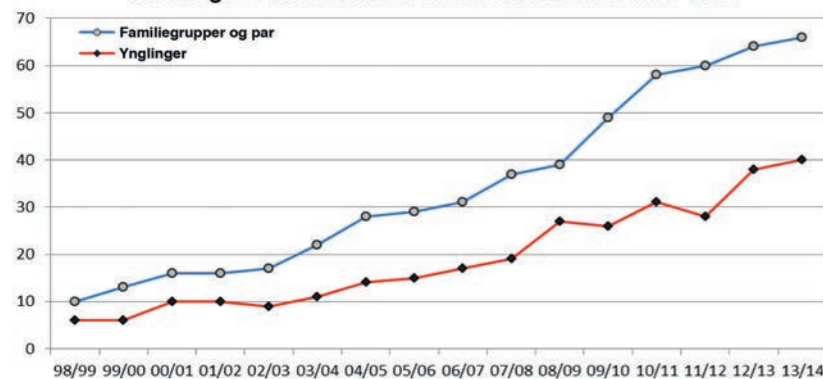
Betingede fellingstillatelser

De betingede tillatelsene blir gitt av rovvilt-nemndene og Miljødirektoratet ved starten av beitesesongen. Tillatelsene setter kvoter for hvor mange rovdyr som kan felles i hver rovviltregion dersom det oppstår en akutt skadesituasjon. I slike tilfeller kan fylkesmennene etter gitte kriterier gi klarsignal til felling. Når et rovdyr er felt, faller en av de betingede fellingstillatelsene bort.

I år har Miljødirektoratet satt kvoter for bjørn i Hedmark (region 5), Midt-Norge (region 6), Nordland (region 7) og Troms og Finnmark (region 8). Her kan det i alt felles seks bjørner som gjør skade i perioden 1. juni til 15. oktober. For gaue har Miljødirektoratet fastsatt kvoter i region 4 (Øst-Norge), region 5 (Hedmark) og region 7 (Nordland). Kvoten er til sammen på sju gauper i perioden 1. juni til 15. februar. I de øvrige regionene, og for de andre rovviltartene, er det rovvilt-nemndene som har gitt kvoter.

Det nasjonale målet er at det skal fødes 13 bjørnekull i Norge hvert år innenfor enkelte områder i fire av rovviltregionene. I Hedmark er målet tre ungekull årlig. Midt-Norges mål er også tre, Nordland har mål om ett ungekull – mens målet er seks kull i Troms og Finnmark. Beregninger basert på analyser av DNA-materiale anslår det ble født sju ungekull i Norge i 2013, som altså er færre enn Stortingets målsetning. I vår har Miljødirektoratet likevel iverksatt ekstraordinær felling av bjørn i flere områder, og til sammen er seks bjørner felt siden 1. mai. Tre av dyrene er skutt i Nordland, et i Finnmark og to i Oppland. Alle bjørnene er felt i prioriterte beiteområder, eller i områder som har hatt en vedvarende skadehistorikk og hvor direktoratet har vurdert at skadepotensialet for sau og tamrein er stort. Når det gjelder gaue er det nasjonale bestandsmålet 65 årlige familiegrupper. I 2013 ble det registrert totalt 59 familiegrupper i Norge, noe som tilsvarer om lag 350 individer.

Utviklingen i den skandinaviske ulvebestanden 1998–2014

Bestandsutvikling i den skandinaviske ulvestammen 1998–2014. Antall dokumenterte valpekull og summen av antall dokumenterte familiegrupper og revirmarkerende par er vist for Skandinavia totalt, både år for år og trend for hele 16-årsperioden vinterstid. Kilde: Høgskolen i Hedmark m.fl. 2014. Ulv i Skandinavia vinteren 2013–2014. Foreløpig statusrapport.

Sverige: Politisk besluttet levedyktighetsnivå på 270 ulver holder ikke mål!

Av Ann Dahlerus

Den svenske regjeringen hevder at 300 ulver er tilstrekkelig for at den skandinaviske ulvebestanden skal ha såkalt positiv bevaringsstatus. I og med at 30 av disse ulvene befinner seg i Norge gjenstår i henhold til regjeringen 270 for Sveriges del. Positiv bevaringsstatus er et EU-rettslig begrep som hviler på naturvitenskapelig grunn og innebærer at ulvebestanden skal være livskraftig og ha gode muligheter for videreutvikling og overlevelse i Sverige på lang sikt. Gjennom medlemskap i EU har Sverige bundet seg til å etterleve de EU-rettslige kravene i arts- og habitatdirektivet som er EUs naturvernlovgivning.

Mens den svenske regjeringen hevder at 270 ulver hviler på solid naturvitenskapelig grunn, mener Svenska Rovdjursförbundet at det helt og holdent er en politisk motivert beslutning uten vitenskapelig basis.

Regjeringens antall på 270 individer bygger på noen påstander om:

1) at en sårbarhetsanalyse som viste minstegrense for livskraftig bestand på 100 ulver er et relevant grunnlag som inkluderer adekvate genetiske aspekter.

2) at et tilfeldig «påslag» på 200 ulver (i tillegg til de 100 som sårbarhetsanalysen resulterte i) er en rimelig metode som leder til et vitenskapelig forsvarbart antall.

3) at den nødvendige innvandringstakten for å holde ulvebestanden genetisk frisk er 1 immigrantulv pr. ulvegenerasjon (5 år).

4) at nåværende innvandringstakt er 1,7 ulver pr. generasjon som dermed overoppyller kravet på 1 immigrant pr. generasjon.

5) at innavlsgraden ikke trenger å være lavere enn 20 % innenfor overskuelig tid.

Rovdjursförbundet har gransket regjeringens argumentasjon og har alvorlige innvendinger mot påstandene.

1) For det første er den sårbarhetsanalyse regjeringen påberoper seg ikke relevant som underlag for vurdering av bevaringsstatus. Bl.a. fordi den helt mangler genet-

iske analyser av hva som er nødvendig for at ulvebestanden skal være livskraftig på kort og lang sikt.

2) For det andre tar ikke et tilfeldig påslag på 200 ulver høyde for de mangler som hefter ved sårbarhetsanalysen. Påslaget på 200 ulver er grepet ut av luften og mangler vitenskapelig relevans. For å beregne hva som er nødvendig for at bestanden skal overleve på lengre sikt og kunne utvikle seg i takt med endringene i miljøet (f.eks. nye sykdommer og klimaendringer) kreves helt andre metoder. Det er bred enighet innen bevaringsbiologisk vitenskap at man trenger en genetisk effektiv bestandsstørrelse på minst 500 individer for å oppnå langsiktig genetisk levedyktighet («genetisk effektiv bestandsstørrelse» er et særskilt begrep som innebærer en betydelig høyere virkelig bestand enn 500 individer). En slik bestand kan inkludere flere delbestander så lenge den genetiske utvekslingen mellom dem er tilstrekkelig stor.

3) For det tredje er det i henhold til tidligere forskning nødvendig med en langt større kontinuerlig innvandring enn 1 ulv pr. generasjon for varig senkning av innavlsnivået til anbefalt nivå som i følge en rekke samstemte populasjonsgenetikere bør ligge under 10 %. For å oppnå dette er behovet nærmere 1 immigrantulv pr. år (5 ulver pr. generasjon) etter de beregninger som er utført av professorer i populasjonsgenetikk ved Stockholms universitet Linda Laikre og Nils Ryman (2009) og populasjonsdynamiker og professor i økologi Pär Forslund ved Sveriges lantbruksuniversitet (2010).

4) For det fjerde er den nåværende innvandringen av ubeslektede ulver fra Finland/Russland, og som lykkes i produsere valper, utilstrekkelig, uregelmessig og sluppmessig. Svenska Rovdjursförbundet mener at det er vanskelig å påberope seg en solid og varig trend på 1,7 innvandrede ulver pr. generasjon. Å regne på trender er alltid avhengig av hvordan man regner og hvilke tidsperioder man påberoper. Etter 31 år med nåværende ulvebestand har det totalt kommet inn fem nye valpeproduserende ulver i etterkant av etableringen av Nyskoga-paret som i 1983

Ann Dahlerus er generalsekretær i Svenska Rovdjursförbundet.

Foto: Lina Ricklund.

la grunnlaget for bestanden. Det viktigste er imidlertid at uansett om man hevder en innvandring på 1,7 ulver pr. generasjon, så blir ikke behovet på nesten 1 ulv pr. år (5 pr. generasjon) oppfylt.

5) For det femte er senkning av innavlsgraden til 20 % et svært lavt ambisjonsnivå som rimer dårlig med anbefalingene om å senke innavlsgraden til under 10 % for å unngå negative innavlseffekter.

En effekt av at de to innvandrede ulvehannene til Galvenreviret og Kynnareviret har fått flere valpekull siden 2008 er for tiden en reduksjon av innavlsgraden i den skandinaviske bestanden fra over 30 % til 24 %. Valpene etter det innvandrede og flyttede Tiveden-paret kommer forhåpentligvis å bidra til at innavlen synker ytterligere en tid framover. Med det er ikke nok. Det kreves en omfattende og kontinuerlig innvandring for at det skal skje en varig senkning av innavlsnivået som nevnt ovenfor.

På grunnlag av dette mener Rovdjursförbundet at den svenske regjeringens forslag, som Riksdagen godkjente i desember med sin påstand om at ulvebestanden har nådd positiv bevaringsstatus, ikke er vitenskapelig holdbart. Vi mener også det ikke er forenlig med kravene i arts- og habitatdirektivet å gjøre politisk motiverte vurderinger av hvor stor ulvebestanden må være for å klare seg i framtiden. I følge EUs retningslinjer skal en slik vurdering baseres på strikt vitenskapelig grunnlag.

Rovdjursförbundet anbefaler derfor sterkt at Naturvårdsverket gis i oppdrag å fortsette med prosessen som pågikk fram til september 2013 med tanke på å få fram underlag for ulvebestandens positive bevaringsstatus – en prosess som ble avbrutt som følge av den svenske regjeringens nye forslag. Vi mener det er nødvendig at Naturvårdsverket, på grunnlag av de beste vitenskapelige data og anbefalinger, da bør gjøre en streng vitenskapelig vurdering av hva som kreves for en genuint levedyktig ulvebestand.

Tydelig soneforvaltning og høy beredskap

Av Yngve Kvebæk

Iden senere tid har fellingstillatelsene på ulv kommet tett som hagl og en rekke individer av denne kritisk truede arten er til manges forferdelse skutt i løpet av våren. Bakgrunnen for den nye given i jakten på både denne og andre truede rovviltarter kan spores tilbake til signaler fra klima- og miljøministerens brev til fylkesmennene og rovviltmennene 28. april i år. Her legges det opp til en såkalt tydeligere soneforvaltning hvilket i oversatt form innebærer mer felling utenfor rovviltsonene. Og det er særlig ulv statsråden er ute etter. Avgangen av ulv i år fram til 20. juni var 12 individer, men like fullt gis fylkesmennene anledning til å felle godt over 20 i tillegg. Pluss pluss etter som ukene går.

Riktignok heter det at i prioriterte yngleområder for rovvilt skal terskelen for å tillate uttak være tilsvarende høy og at beitenæring og andre interesser der skal tilpasse seg rovvilt. Og det skal man jo merke seg. Men tatt i betraktning av at disse sonene til dels er altfor små – i tråd med rovviltmennenes ønsker – så vil jo denne tydeligere differensieringen i sum innebære at våre naturvermyndigheter trapper opp kampen mot rødlistede rovviltarter betydelig.

Det er også verdt å merke seg at det plutselig er blitt viktig å skille mellom norske og svenske ulver, og at ulver fra Sverige karakteriseres som «innvandrede» til Norge. Det man ellers føres med til overmål er betydningen av at det er en felles bestand.

FVR noterer at rovviltmennene med dette har fått mer gehør for sin forfølgelse av store rovvilt. Nemndene har da også i mange tilfeller utviklet seg til rene håndtlangere for landbruksinteressene. Det er altså kun tale om uttak av rovvilt, og ingen tiltak mot likeglade beitenæringer med bl.a. over to millioner sauer som overlates til seg selv med de dyrelidelser det avstedkommer på generell basis. Statsråden ser det heller som overmåte viktig å gå ytterligere løs på våre ytterst få ulver framfor det soleklare alternativ det er

å legge til rette for en betydelig økning av en utrydningstruet bestand. Men vi hadde kanskje ikke forventet noe annet i og med at statsrådets eget parti Høyre har lovet dyrt og hellig å arbeide hardt for å redusere det nåværende norske bestandsmålet for ulv på fattigslige tre ynglinger.

Statsrådets brev gjengis her i sin helhet:

I regjeringens politiske plattform står det at «Regjeringen vil sikre levedyktige bestander av de store rovviltartene i henhold til rovviltforliket, og søke å redusere konfliktnivået.» I dette ligger at denne regjeringen skal føre en politikk som er i samsvar med rovviltforliket av 2011. Det betyr dermed at vi skal føre en politikk innenfor ganske klare rammer. Samtidig mener jeg det er handlingsrom innenfor rammen av Bernkonvensjonen, naturmangfoldloven og rovviltforliket til å gjennomføre en tydeligere og mer effektiv soneforvaltning, med klar differensiering i forvaltningspraksisen mellom prioriterte beiteområder og prioriterte yngleområder for rovvilt. Dette er nødvendig for å redusere tapene av beitedyr, dempe konfliktene og øke forutsigbarheten for oppnåelse av bestandsmålene for rovvilt. En tydeligere soneforvaltning er også i tråd med føringene i regjeringens politiske plattform, der det er en viktig målsetting å sikre levedyktige rovviltbestander og samtidig søke å redusere konfliktnivået.

Et tydeligere skille mellom soner skal innebære at vi skal ha lav terskel for tillatelse til uttak av rovvilt som har gjort eller forventes å gjøre skade i prioriterte beiteområder. Det skal også innebære at vi arbeider for å lykkes bedre med gjennomføringen av felling når tillatelse til uttak er gitt. I prioriterte yngleområder for rovvilt skal terskelen for å tillate uttak av rovvilt være tilsvarende høy, og beitenæring og andre interesser skal der tilpasse seg rovviltens tilstedeværelse.

Forvaltning av ulv er nå er særlig aktuelt og krevende tema i flere sammenhenger. Det er en utfordring å oppnå forutsigbarhet for at vi når bestandsmålet for ulv innenfor ulvesona. Samtidig har det i flere områder utenfor ulvesona vært store tap av sau grunnnet ulv.

Kunnskap fra forskning og overvåking har vist at ulv som opptrer utenfor ulvesona i Norge i all hovedsak er individer født i svenske revir. I august 2013 gjorde Rovdata en sammenstilling av DNA-analysene fra de tolv døde ulvene som var registrert i 2013 frem til dette tidspunktet.

Av de tolv ulvene kunne ti spores tilbake til helsvenske ulverevir, mens to ulver kom fra grenserevirene. Normalt forlater unge ulver sitt fødselsrevir ved ca. 1 års alder. Det har ikke blitt gjennomført lisensjakt på ulv i Sverige siste år, noe som dermed kan resultere i økt antall innvandrede ulver til Norge denne våren og sommeren. Det kan i sin tur føre til en krevende situasjon i prioriterte beiteområder når beitesesongen starter i år.

Når felling vurderes skal det gjøres en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle, og dette kan være komplekst og utfordrende. Blant annet er det krav til at uttak av ulv ikke kan true bestandens overlevelse, at det ikke finnes andre tilfredsstillende løsninger og at uttak gjøres for å avverge skade. Særlig sistnevnte vilkår er gjenstand for mye debatt, og kobles opp til forståelsen av begrepet «skadepotensial». Jeg jobber nå med en gjennomgang for å se om dette begrepet kan klargjøres. Videre er det praktiske utfordringer knyttet til uttak av slike ulver, som i hovedsak vandrer inn fra Sverige i barmarksperioden på våren og tidlig sommer. Dette har betydning for hvor effektive uttak det er realistisk å forvente. Jeg vil likevel be samtlige forvaltningsmyndigheter i rovviltforvaltningen om å ha høy beredskap og tett oppfølging slik at vi så langt det er mulig sikrer at uttak av rovvilt gjennomføres i prioriterte beiteområder for å redusere konfliktnivået.

Avslutningsvis vil jeg også vise til invitasjonen sendt til rovviltmennene om et eget seminar 2. juni 2014 der soneforvaltning vil være hovedtema. Det vil der bli gjort en grundig gjennomgang av flere forhold knyttet til soneforvaltningen. Sammen med landbruks- og matministeren vil jeg sende et brev til nemndene i forkant av seminaret som et utgangspunkt for sentrale punkter som bør gjennomgås.

Ulvehatende jegere møter forståelse

Norges Jeger- og Fiskerforbund i Hedmark mener økt ulvetrafikk trolig er en direkte konsekvens av at Sverige har innstilt ulvejakt i flere år pga. kritikk fra EU. Dette fikk i fjor høst jeger- og fiskerledere i «Vargtriangelet» i Sverige og Norge til å gå sammen om et opprop der de ber myndighetene skjerpe ulveforvaltningen. Leder av NJFF

Hedmark Knut Arne Gjems har også tatt opp dette – bl.a. i direkte møte med Høyres rovviltpolitiske talskvinne Tina Bru og flere andre politikere. Han mener rovviltpolitikken gir jegerne i Hedmark en for stor del av byrden med soneforvaltningen og økende rovviltbestander. Særlig bestandsmålene og grenseulvproblematikken er spørsmål det

haster med, sier Gjems til NJFF Hedmarks nettsider. I henhold til sidene har Gjems også vært i møte med klima- og miljøminister Tine Sundtoft (H) da hun besøkte Elverum 17. juni i år. Sundtoft ga uttrykk for at hun forsto jegerens problemer, og lovet å legge fram en sak i Stortinget om bestandsmål, grenseulver og ulvesonen i starten av 2015.

116.660 reinkalver tatt av rovdyr?

NRK meldte 27. mars om at hver tredje reinkalv som blir født i Finnmark fylke blir tatt av fredet rovdyr ifølge rein-eierne. I noen distrikter skal visstnok mindre enn halvparten av kalvene overleve. Men det blir feil å bare skylde på rovdyrene, sier forsker.

I løpet av tre reindriftsesser (2009–2012) ble det etter sigende født tilsammen 355.720 reinkalver i Finnmark. Av disse ble 116.660 – 32,8 prosent – hovedsaklig tatt av enten gaupe, jerv eller kongeørn

ifølge reindrifutøvernes egne tall.

– Det er helt på det rene at enkelte områder har svært store rovdyrtap, sier Nils Henrik Sara til NRK. Han er leder i Norske Reindriftssamers Landsforbund.

– Forskningen vi har utført viser at det ikke er riktig at rovdyr får skylden for alle disse tapene. Bare en liten del av dette tapet kan tilskrives rovdyr, sier Torkild Tveraa. Han er seniorforsker ved Norsk institutt for naturforskning og mener mat-

mangel som følge av høyt reintall og/eller ugunstig klima er langt viktigere når man skal forklare de omsøkte tapene.

FVR har sjekket Miljødirektoratets rovbase og fant at for reindrifårårene 2005/2006 til 2012/2013 er reineierne av den oppfatning (og har søkt erstattet) at 523.198 tamrein ble tatt av rovdyr i landet som helhet, hvorav 389.452 kalver.

For Finnmark har FVR innhentet tilleggsinformasjonen gjengitt i tabellen nedenfor.

Reindrift og fredet rovvilt i Finnmark med hensyn til påvist reintap, påstått reintap og erstatninger.

Finnmark	2002	2008	2009	2010	2011	2012
Antall rein påvist drept av rovvilt	324	556	513	509	580	478
Antall rein søkt erstattet som om de var drept av rovvilt	29146	41402	47224	47768	55450	61936
Antall rein erstattet som om de var drept av rovvilt	4669	10348	10456	11594	10251	13757
Rovvilterstatning utbetalt (kr)	7.140.000	25.990.543	27.051.592	35.099.576	32.826.074	34.515.185

Havørna i Irland

Minst halvparten av 14 havørnpar i Irland hadde bygget reir og lagt egg pr. 21. mai i år. Reintroduksjon av havørn til Irland er basert på 100 unger fraktet fra Norge i årene 2007–2011 og har så langt gått rimelig bra forholdene tatt i betraktning. Imidlertid har 29 av dem strøket med – hovedsakelig pga. av menneskelig etterstrebelse.

En av de første to egenproduserte irske havørnungene så dagens lys sommeren 2013 og levde i noen måneder før den ble funnet død i Tipperary. Obduksjonen viste at fuglen var skutt og inneholdt 45–50 hagl. Skuddet eller skuddene brøt av en fot og en vinge, men fuglen overlevde i flere uker før den til slutt døde. Det grusomme hendelsesforløpet har sjokkert alle som er involvert i prosjektet. Jimmy Denham, Minister for Arts, Heritage and the Gaeltacht, uttalte i den forbindelse:

– Jeg er helt sjokkert over denne kriminelle handlingen. Det var en spesiell dag for irsk naturvern da denne fuglen kom til verden. Det har vært en enorm innsats i forbindelse med gjeninnføringen av arten og et fantastisk samarbeid fra mange hold for å oppnå vellykket hekking. Det er kreftefullt kost å oppleve dette tilbakeslaget.

Tapet av en av disse to irske-klekkede havørnungene kom som et alvorlig slag mot hele gjeninnføringsprosjektet. Arten blir forplantningsdyktig i 4–5-årsalderen og målet med hele prosjektet avhenger selvsagt av at irske havørnungene overlever og hekker i framtiden.

Havørna var et naturlig innslag i det irske landskapet inntil den ble utryddet av mennesker på begynnelsen av 1900-tallet.

Farley Mowat død

Den kanadiske forfatter og naturverner Farley Mowat døde 6. mai i en alder av 92 år. Han er kanskje mest kjent for boken «Never Cry Wolf» fra 1963 (filmatisert 1983) som også har en bred tilhengerskare i Norge. Boken er kontroversiell, men like fullt en stilistisk og banebrytende perle fra hans opphold blant kanadiske ulver. Hans forfatterskap møtte en hel del motstand for hans åpenbare løse omgang med fakta. Det gjelder også ulveboken hans. Han lot da heller aldri fakta stå i veien for sannheten, som han selv uttrykte det. Hans bøker er solgt i 17 millioner eksemplarer og oversatt til 52 språk.

Hans litterære virkemidler var bevisst nok fra hans side for å oppnå et høyere mål. «Selv om jeg har unngått en rent faktabasert tilnærming, så var jeg heller ikke villig til å gå til den motsatte ytterlighet og ta den enkle veien ut gjennom ren fiksjon», skrev han. Hans faglige ståsted lå i henhold til ham selv et eller annet sted i det som dengang var en grå masse mellom fakta og fiksjon. Senere har for så vidt dette blitt en nokså allmenn litterær teknikk.

Uansett – det er ingen som betviler den nokså gjennomgripende effekten av forfatterskapet enten det gjelder eksempelvis synliggjøring av reell diskriminering og utnyttelse av urfolk eller endring av det stereotype og negative bildet av ulv.

Revidert forskrift om erstatning

Klima- og miljødepartementet har i dag vedtatt revidert forskrift om erstatning når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt. Den reviderte forskriften gir et bedre grunnlag for riktig utmåling av erstatning.

– Det er et mål for regjeringen å utmåle en mest mulig korrekt erstatning for beitedyr som blir tatt av rovvilt. Vi har nå fått hjemmel til å innhente informasjon som vil bedre muligheten for forvaltningsmyndighetene til å klargjøre også andre tapsårsaker knyttet til tap av husdyr på beite enn rovvilt, sier klima- og miljøminister Tine Sundtoft.

I november 2013 avsa lagmannsretten dom i den såkalte Krokansaken om gyldigheten av et vedtak om rovvilterstatning. Vedtaket ble gjennom denne dommen kjent ugyldig. I dommen sies det blant annet at det ikke ble foretatt en tilstrekkelig bred vurdering av andre årsaksfaktorer enn rovvilt. Den reviderte forskriften vil bidra til å gi forvaltningsmyndighetene bedre kunnskap om andre tapsforhold enn rovvilt og dermed nettopp bidra til å kunne utmåle en mest mulig riktig erstatning.

– Den reviderte forskriften legger opp til en mer kunnskapsbasert forvaltning, mindre behov for skjønnsuttøvelse og bedre grunnlag for å utmåle riktige erstatninger, sier Sundtoft.

Forskriftsendringene er basert på anbefalingene fra et ekspertutvalg som i 2011 la frem sin innstilling. Utvalget fant ikke én ny, enhetlig og enkel erstatningsordning som det samlede utvalget kunne anbefale, men foreslo et sett med strakstiltak, som har resultert i denne reviderte forskriften.

Høyre tar ansvar

Som kjent har Norge et bestandsmål for ulv på kun tre ynglinger årlig. Arten er med andre ord på utryddelsens rand. Her er noen av regjeringspartiet Høyres egne formuleringer når det gjelder å ta ansvar:

Høyre mener at rovdyrene er en naturlig del av norsk natur og at disse skal forvaltes på en forsvarlig måte.

Høyre vil sikre levedyktige bestander av de store rovviltartene bjørn, ulv, gaupe, jerv og kongeørn i samarbeid med alle våre naboer, innenfor artenes naturlige utbredelsesområde.

Høyre vil redusere bestandsmålet for ulv, og det kommer Høyre til å kjempe for i neste runde når bestandsmålet for ulv skal diskuteres.

Miljødirektoratet tar grep

– Når det er satt kvoter på forhånd, kan fylkesmennene i mange tilfeller gi fellingstillatelse på svært kort tid dersom det oppstår en skadesituasjon. En gjennomgang i Hedmark sommeren 2012 viste for eksempel en gjennomsnittlig behandlingstid på to timer og femten minutter for søknader om felling, sier Ellen Hambro, direktør for Miljødirektoratet.

– I vår har direktoratet også vurdert det som hensiktsmessig å iverksette skadefellinger av ulv før dyr har gjort skade, og før beitesesongen er i gang for fullt. Dette har vi gjort med bakgrunn i kjent skadehistorikk, en registrert økning i ulveskadene i deler av landet de siste årene og en forventning om at flere svenske ulver enn tidligere kan vandre til Norge i løpet av sommeren, avslutter Hambro.

Stortinget avviste Senterpartiets forslag til forverring av rovviltforvaltningen

Senterpartiets omfattende stortingsforslag om økt etterstrebelse av store rovdyr ble fullstendig avvist av Stortinget 20. mai.

– Representantforslagene fra Senterpartiet var ensidig negativt for rovdyrene og går i stor grad ut på å innføre uetiske metoder for lettere å avlive rovdyr. Senterpartiets miljøpolitikk er generelt uten troverdig-

het, bl.a. gjennom partiets programfestede standpunkt om utryddelse av en dyreart som ulv, sier FVRs styreleder Lennart Fløseth.

– Strengt tatt var det vel ingen overraskelse at Senterpartiet la opp til en forråing av rovviltforvaltningen, der dyrevelferd og grunnleggende jaktprinsipper som yngle-

Etikk og butikk

Filosof og semiotiker Morten Tønnessen har en skarp og talende observasjon på sine twittersider (over) med henvisning til Universitetet i Stavangers nettsider. *Null kommentarer på hans spørsmål om hvorfor folk tier.* Det er nok bare å innse at olje-butikk går foran olje-etikk i stavangermiljøene. På den annen side kan det vel også ha noe å gjøre med debattens formalpremisser slik de fremstår på universitetets sider. Hva med bedre tilnærming til den rådende tidsånd der dagens virkelighet tolkes gjennom flerfoldige lag av spirituelt sukkertøy? Det ville utvilsomt kile til større deltagelse. Vi har laget et redaksjonelt tips nedenfor for å illustrere moderne virkemidler i formidlingen.

Skråblikk

5080

Innertiks Sport Utenertiks 5080 TV Om oss

Hjem - Innertiks - Over 400 snøscootere tatt av rovdyr i år

Over 400 snøscootere tatt av rovdyr i år

Vet hva om, jerv og gaupe er i stand til.

Reineiere i Finnmark har til nå krevd erstatning for 420 snøscootere i år. Leder for Norske Reindrifssamers Landsforbund, Nils Henrik Sara, mener de aller fleste har blitt tatt av rovdyr.

– 420 snøscootere er borte. Spørsmålet er: Hvor ble de av? Om, gaupe og jerv har allerede et langt rulleblad når det gjelder å sette kjepper i hjulene for reindrift, forteller Sara.

Det finnes ca 500 gauper i landet, de fleste av dem i Midt-Norge. Likevel tror Sara gaupene kan stå bak en stor andel av forsvinningskaskene.

– At de holder til i Trøndelag, behøver ikke å ha noe å si. Hvis de først får tak i en snøscooter, kan de bevege seg over store avstander.

Det er ikke påvist at omrer skal være i stand til å ta med seg en hel snøscooter.

1,7 mill. kr. i erstatning

NRK opplyser at Nils Aslaksen Siri har fått 1,7 millioner kroner i rovvilt-erstatning. 69-åringen topper listen over hvor mye reineierne i Finnmark har fått i rovvilterstatninger i perioden 2008–2012. Han søkte erstatning for i alt 3.235 rein hvorav 23 % (733 rein) ble erstattet, og utbetalingene kom totalt på kr. 1.666.978. I snitt blir det kr. 2.274 pr. rein. Selv mener reineieren at han burde fått ca. 7 millioner kroner i perioden. Han sier også at hvis det var opp til ham, ville hvert eneste rovdyr blitt skutt.

Stadig flere ulver – i Sverige

Foreløpig rapport for vinteren 2013–2014

Ulvestammen i Skandinavia fortsetter å vokse, selv om veksten har vært svak fra i fjor til i år. Hovedårsaken til veksten er at det har blitt flere ulver i Sverige. Det viser en ny foreløpig statusrapport som Høgskolen i Hedmark og Viltskadecenter i Sverige har laget på oppdrag fra norske Rovdata og svenske Naturvårdsverket.

Påviste 40 nye valpekull

Ulv i Skandinavia blir hovedsakelig registrert i perioden fra 1. oktober til 28. februar hvert år, men det pågår også et tett og kontinuerlig samarbeid mellom Norge og Sverige om overvåking av arten utenfor denne perioden. Det ble registrert til sammen 40 nye kull med ulvevalper i Skandinavia i 2013, som er en liten økning fra 38 kull året før.

– 32 av kullene er født i helsvenske ulvevir, tre er kommet til i de helnorske revirene Julussa, Letjenna og Østmarka og fem er født i revirene Slettås, Rotna, Skuggöjden, Hørsjø og Djurskog som alle ligger på tvers av riksgrensen mellom Norge og Sverige, forteller Morten Kjørstad – leder i Rovdata.

400 skandinaviske ulver

Ut fra antallet kull er det beregnet at den felles sørskandinaviske bestanden består av cirka 400 ulver. Ca. 30 av disse holder til kun i Norge. I grenseområdene mellom Norge og Sverige lever det ca. 50 ulver, mens den helsvenske delen av bestanden utgjør cirka 320 ulver.

– Vi registrerer at den skandinaviske ulvestammen fortsetter å vokse, og at veksten i hovedsak skjer i Sverige. Det ble påvist en økning på to ulvekull i Skandinavia i fjor sammenlignet med året før, og begge kom til verden i Sverige. I samme periode var det også en økning på fem ulveflokker i Sverige, sier Kjørstad.

Fant 43 ulveflokker

Under vinterens overvåking ble det registrert til sammen 43 familiegupper av ulv i Skandinavia. 35 av disse var helsvenske, fem var grenseflokker, mens de tre norske flokkene holdt til i nevnte Julussa, Letjenna og Østmarka.

Det ble i samme periode også registrert 23–24 revirmerkerende ulvepar, og av disse var 19 helsvenske, to til tre var helnorske, og to par hadde revir på tvers av riksgrensen.

I tillegg fant overvåkingen tolv revir med andre stasjonære ulver, hvorav ti i Sverige,

én på tvers av riksgrensen og én i Norge. Den ene norske ulven hadde etablert revir alene i Åmli-Froland i Aust-Agder.

35 døde ulver

Av totalt ca. 400 ulver i den skandinaviske bestanden er 35 bekreftet døde av ulike årsaker i vinterperioden fra 1. oktober i fjor til 30. april i år – 27 i Sverige og åtte i Norge.

– I Sverige er 18 ulver avlivet ved lovlig jakt, seks er drept i trafikken, det er dokumentert ett tilfelle av illegal avlaving, én ulv er avlivet på grunn av sykdom og én ulv er død av foreløpig ukjente årsaker, forklarer Petter Wabakken – prosjektansvarlig på Høgskolen i Hedmark.

– I Norge er fire ulver avlivet ved skadefelling, to er skutt under lisensjakt, én er trafikkd drept og i ett tilfelle er dødsårsak foreløpig vurdert som en ulykke, utdyper han.

Ingen nye gener fra øst

Hele den skandinaviske ulvebestanden kan føres tilbake til sju innvandrende ulver fra den finsk-russiske bestanden. Det er i vinter ikke registrert noen nye innvandrende ulver fra Finland eller Russland, som kan tilføre nye gener til bestanden.

– Paret av finskrussiske immigranter, som ble flyttet fra Nord-Sverige til Örebro län i fjor vinter, har imidlertid allerede ynglet minst én gang, og fire av valpene ble registrert på sporsnø og/eller DNA i vinter, sier Øystein Flagstad, genetiker i Rovdata.

– Alle valpene herfra er helt ubeslektet med andre ulver i bestanden, og vil om de etablerer seg og får avkom bidra til en ytterligere reduksjon av innavlsnivået i bestanden, avslutter han.

Rapporten kan lastes ned fra rovdatab.no

Kategori av ulv	Sverige	Sverige/Norge	Norge	Skandinavia
Familiegupper	35	5	3	43
Revirmerkerende par	19	2	2-3	23-24
Valpekull i 2013	32	5	3	40

Kilde: Høgskolen i Hedmark/Viltskadecenter/Rovdata.

Beregnet totalbestand av ulv i Skandinavia med usikkerheten omkring bestandstallet oppgitt i parentes og omtrentlig nasjonal fordeling av disse ulvene vinteren 2013–2014. Omtrentlig antall ulver med tilhold på begge sider av riksgrensen er også gitt.

Bestandsstørrelse	Sverige	Sverige/Norge	Norge	Skandinavia
Antall ulver	ca. 320	ca. 50	ca. 30	400 (316 – 520)

Kilde: Høgskolen i Hedmark/Viltskadecenter/Rovdata.

Ett norsk ulvekull påvist hittil i 2014

Årets første kull med ulvevalper er påvist. Valpene er registrert i det helnorske Julussa-reviret i Hedmark. I tillegg er valper påvist i grensereviret Rotna.

Ulvevalpene i Julussa-reviret er det første kullet som er registrert i et helnorsk revir i år, sier Rovdatas leder Morten Kjørstad.

Stortinget har satt et bestandsmål på tre ulvekull innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv hvert år.

– Julussa-revirets utstrekning har i vinter og tidligere vintre vært både innenfor og utenfor forvaltningsområdet, men det har i alle år vært mer innenfor og er derfor regnet inn i Stortingets målsetting, forteller han.

Ulv i Skandinavia føder valper sist i april og tidlig i mai, og valper lar seg som regel ikke påvise før snøen faller den påfølgende vinteren. Årsaken til at de to kullene er funnet allerede nå skyldes radiomerking i regi av forskningsprosjektet SKANDULV.

– Vi følger radiomerkede ulver i både Julussa og Rotna og kunne ved hjelp av GPS-posisjoner fra voksne ulver lokalisere valpene, sier Petter Wabakken i SKANDULV.

– I Julussa fant vi fire valper, hvorav tre tisper og en hann, og alle i kullet er trolig funnet.

I det svensk-norske Rotna-reviret ble det funnet en tisperalp og en valp til ble sett, men det kan også være flere valper i Rotna, sier han.

Antall familiegupper og revirmerkerende ulvepar vinteren 2013–2014 (oktober-februar), samt antall bekreftede valpekull i 2013.

Tallfester tap til rovdyr i Trøndelag

Hannjerven J1402 som ble merket i Skjækerfjell reinbeitedistrikt i april. Foto: Jenny Mattisson/Norsk institutt for naturforskning.

Jerv som tar fra null til tre rein på en måned, gauper som tar fra to til elleve rein på en måned og ei gaupe med 4.200 kvadratkilometer som leveområde. Det er noen av funnene som Norsk institutt for naturforskning (NINA) har gjort så langt ved hjelp av GPS-sendere i Trøndelag.

Forskerne i NINA har siden 2012 merket gaupe og jerv i trøndelagsfylkene med GPS-halsbånd for å kunne undersøke nærmere hvor ofte disse artene dreper rein og andre byttedyr. Prosjektet startet høsten 2011 og utføres på oppdrag fra Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet. Så langt er 15 jerver og fem gauper merket med GPS-sender i Nord- og Sør-Trøndelag.

Finner drept rein

I april ble fire jerver merket med hjelp fra reineiere i reinbeitedistriktene Luru og Skjækerfjell.

– Det vi ser så langt er at de merkede gaupene hovedsakelig spiser tamrein og rådyr og tar fra to til elleve rein på en måned. De merkede jervene som vi følger har drept fra null til tre tamrein i løpet en måned. Vi ser også at jervene både sommer og vinter i stor grad utnyttet åtsler og mat som de har gjemt tidligere. Foruten slakterester fra elgjakta kan dette være rein drept av jerven sjøl, rein drept av andre jerver eller av annet rovvilt eller rein som har dødd av andre årsaker, forklarer John Odden, som er leder for prosjektet.

Tetter kunnskapshull

Tap av rein og sau i utmarka representerer en av vår tids største dyrevelferdsutfordringer, og det har lenge vært et ønske fra

forvaltning og landbruksnæring å lære mer. Det er ingen tvil om at store rovdyr tar tamrein og sau. Det er imidlertid stor uenighet om antallet som blir drept av de ulike rovdyrartene, da kun en brøkdel av det erstattede tapet blir dokumentert av Statens naturoppsyn som rovdyrdrept ved undersøkelser av kadaver.

– Det er i dag et stort behov for mer kunnskap om hvor ofte jerv og gaupe dreper rein i områder der alternative klauvdyrarter, som rådyr og hjort, er tilgjengelig. Det er dette kunnskapshullet som vi ønsker å tette, sier Odden.

Merker med GPS-sendere

Forskerne merker rovdyrene i samarbeid med reinbeitedistriktene i området, og i april var 7–8 personer ute og søkte etter jerv og gaupe i studieområdet. Til sammen ble to jervetisper og to hannjerver merket i Skjækerfjell og Luru reinbeitedistrikt.

– Mannskapene hadde kontakt med flere jerver, men det lyktes ikke å merke flere denne gang. De fant få spor etter gaupe, men lyktes med å sette på en ny sender på ei hunngaue på Fosen som tidligere har vært merket, sier Odden.

Prosjektet følger også en hunngaue på Høylandet. Denne ble i forrige uke fanget i en prosjektets tyvetalls fangstbåser, som er spredt ut i store deler av Nord- og Sør-Trøndelag.

Kontrollerer GPS-posisjoner

Etter at GPS-senderne er påmontert dyrene, programmerer forskerne dem til to ganger

årlig å sende data intensivt tilbake til dem. På den måten kan forskerne velge ut steder hvor dyrene oppholder seg over tid, og gå inn og se hva de har gjort, eventuelt om de har drept et dyr og i så fall av hvilken art.

Bruker store arealer

GPS-halsbåndene har også gjort det mulig å følge med på arealbruken hos voksne gauper og jerver, og har blant annet avdekket overraskende lange vandringer og store leveområder hos dyrene.

– De gauper og jerver som vi har fulgt så langt har benyttet seg av overraskende store arealer. Eksempelvis har den voksne hunngaue M312 streift over hele 4.200 kvadratkilometer, et areal større enn Østfold fylke, sier Odden.

Dyrenes forflytninger kan følges på www.dyreposisjoner.no. Kartlegging av størrelse på leveområdene vil være nyttig bakgrunnskunnskap når forvaltningen skal vurdere størrelse og utforming på dagens forvaltningssoner i regionen.

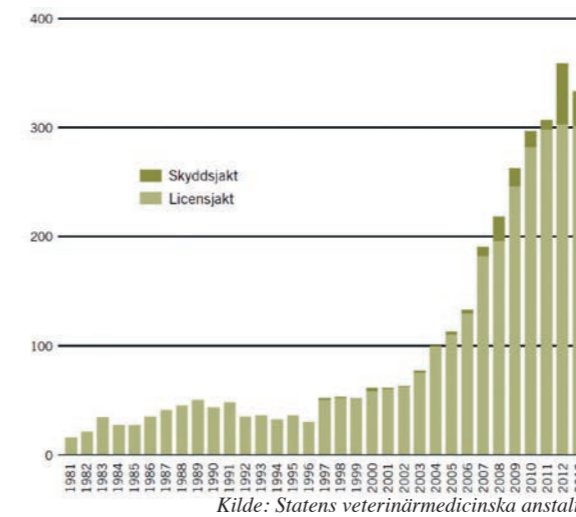
Pågår ut 2015

Jervene og gaupene i prosjektet blir bedøvet fra helikopter før de blir merket. Gauper blir også forsøkt fanget i bås, og blir da bedøvet i båsen før merking. Forskningen er en del av det skandinaviske forskningsprosjektet på gaupe, SCAND-LYNX, som de siste årene også har studert samspillet mellom gaupe, jerv og tamrein i flere studieområder lengre nord i Skandinavia. Prosjektet i Trøndelag skal i første omgang pågå ut 2015.

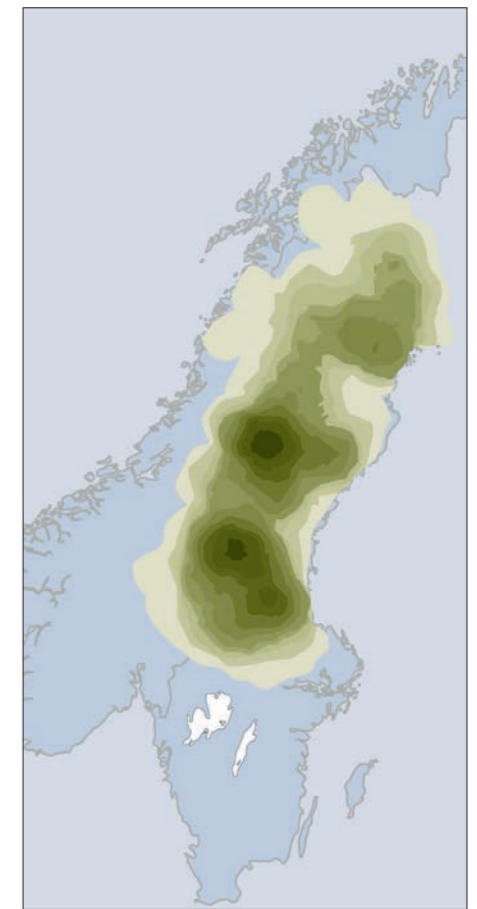
Foto: Rune Bjørnstad.

Lisens- og skadefelling bjørn
Antall felte dyr

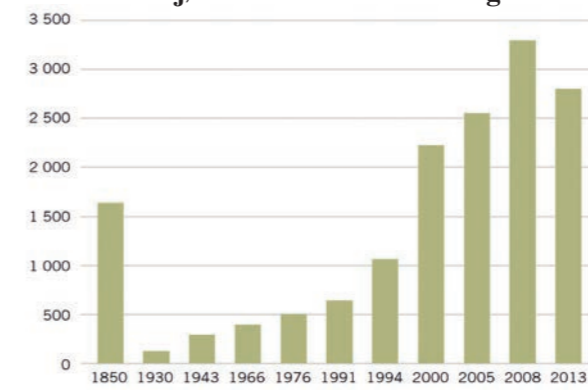
Kilde: Statens veterinärmedicinska anstalt.

Utbredelseskart for bjørn

Kartet er basert på innsamlede ekskrementprøver under den sist gjennomførte inventeringen og viser tettheten av bjørn. Jo mørkere farge, jo høyere tetthet. Kilde: Det skandinaviske bjørneprosjektet.

Bjørnebestandens utvikling

Kilde: Populasjonsberegninger fra Det skandinaviske bjørneprosjektet.

Bjørnebestanden i Sverige minsker

Etter noen år med sterk utvikling i den svenske bjørnebestanden viser den siste populasjonsberegningen fra våren 2014 at tilveksten er negativ, noe som tyder på at bjørnestammen går ned. Populasjonsberegningen tilsier at det i 2013 var om lag 2.800 bjørner i Sverige.

Beregningen er basert på de ekskrementinventeringer som er gjennomført i respektive län samt trender i de bjørneobservasjoner jegerne har samlet inn. Tilveksttakten mellom 2008 og 2013 tyder på en nedadgående trend for bjørnestammen i Sverige i denne perioden med i gjennomsnitt 3,2 % pr. år. Den negative trenden kommer av at bjørnebestanden avtar i Norrbottens og Jämtlands län med henholdsvis rundt 8 og 7 % pr. år.

En trolig forklaring til den negative trenden er at siden 2005 har både lisensjakt og skadefelling på bjørn økt. Bjørnen er en art som reproduse-

rer langsomt og at jaktuttaket har økt er en bidragende faktor. Lisensjakten rettes inn på samtlige alders- og kjønns kategorier av bjørn, med unntak av binner med unger som er fredet. Skadefelling, som foregår om våren for å redusere skadene hos reinnæringen, har også omfattet binner med unger. Det har hatt større effekt på populasjonstilveksten enn å skyte hovedsaklig yngre bjørner som ikke reproducerer seg.

En bidragende forklaring til reduksjonen av bjørneobservasjoner kan være at det siden 2009 har skjedd en endring i når i løpet av året de fleste bjørner skytes. Dette påvirker mulighetene til å observere og tallfeste bjørnene. En større andel av bjørnene skytes nå før elgjaktstart. Skadefelling om våren har økt, men den stigende interessen for bjørnejakt innebærer også at stadig flere bjørner felles tidligere i lisensjakten som starter den 21. august. Dette kan påvirke sam-

menlignbarheten i bjørneobservasjonsmaterialet mellom periodene før og etter 2009. Siden det finnes tilgang på data om når bjørn felles og hvor mange det er så er det også mulig å bedømme hvor stor påvirkning dette kan ha på observasjonstrenden. Det skandinaviske bjørneprosjektet har derfor fått i oppdrag å utrede hvor stor denne effekten er og i hvilken grad den påvirker eksisterende populasjonsberegning.

Hvordan vet man antall bjørner?

Inventeringene bygger hovedsakelig på å samle inn bjørneekskremitter som deretter DNA-analyses. Under elgjakten bidrar jegerne med å registrere sine observasjoner av bjørn. Bjørneobservasjonene gir en indeks over bjørnebestanden som kan benyttes til å beregne trender i stammens utvikling. Ut fra gjennomførte ekskrementinventeringer og bjørneobservasjonsmaterialet gjøres beregninger på

hvor stor bjørnebestanden er i Sverige. Den negative populasjonstrenden som kommer fram av den seneste populasjonsberegningen er statistisk holdbar, men det er en viss usikkerhet hvor sterk trenden er i og med at beregningsmetoden er endret de senere år.

Hvor er bjørnene?

Bjørnen forekommer vanlig i Sverige fra Dalarnas og Gävleborgs län og nordover. Den svenske bjørnebestanden utgjør hovedandelen av den skandinaviske populasjonen.

- et sørlig område – Härjedalen (sør i Jämtlands län), Dalarna og Gävleborgs län
- et mellomområde – nordre Jämtland, Västernorrlands län og Västerbottens län
- to nordlige områder – Norrbottens län

På grunn av manglende data er usikkerheten om bjørnebestanden i fjelltraktene stor. Utenfor fjellområdene har bjørnestammens utbredelse sakte ekspandert. Utbredelsen har fortsatt å øke ut mot kysten, og de tidligere to områdene i nord har vokst sammen til et storområde og det mellomste og søndre området har nærmet seg hverandre.

Hvordan brukes resultatene?

Inventeringene gir kunnskap om rovdyrbestandens størrelse, hvor de lever og hvordan bestandene utvikles over tid. Godt underlagsmateriale er nødvendig for at det skal være mulig å drive en ansvarsfull og langsiktig holdbar forvaltning av de store rovdyrene. Inventeringsresultatene skal gi et grunnlag for oppfølging av nasjonale og regionale mål for bestandens status og utvikling og ligger bl.a. til grunn for erstatninger og jaktvedtak samt for planlegging av skadeforebyggende tiltak.

Slik inventeres bjørnene

Det er hovedsakelig tre metoder som benyttes for å få informasjon om bjørnebestandens størrelse, utbredelse og utvikling:

1. Ekskrementinnsamling
2. Observasjoner av bjørn
3. Bjørnejakt og andre døde bjørner

Innsamling av bjørneekskremitter skjer på høsten gjennom frivillig innsats, framfor alt av jegerne i forbindelse med elg- og bjørnejakt. Bjørneobservasjonene innsamles av elgjegerne under de første sju elgjaktdagene hvert år.

Data fra døde bjørner kan brukes for forskning og oppfølging av endringer i bestanden. De kan også benyttes til å kvalitetssikre gjennomførte ekskrementinventeringer. Kilde: Naturvårdsverket www.naturvardsverket.se.

FVRs flotte t-skjorte

NB! Fotomontasje

*Koksgrå med ulveakvarell malt av Viggo Ree.
Tekst: Ulven – en naturlig del av norsk natur.*

Str. S, M, XL
Pris kr 180 pr. stk. + porto

Bestilles fra våre representanter i Østfold:

Helga Riekeles
E-post: helgarikeles@me.com
Tlf.: 99 60 72 09

Stein Karlsen
E-post: stei-ka3@online.no

Klistremerker

Diameter: 12 cm
Pris kr 10 pr. stk. + porto

Foreningen Våre Rovdyr

Ledelse

Styreleder
Lennart Fløseth, Balaklava 7, 1513 Moss
p 69 27 02 00, mob 41 37 28 45

Kasserer
Morten Ree, Varsmoen 10, 7332 Løkken Verk
mob 48 17 79 73

Styremedlem
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, mob 48 11 12 35

Styremedlem
Erling Mømb, Østagrenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Styremedlem
Geir Sjøli, Sjøli, 2164 Skogbygda
p 63 90 85 35, mob 41 41 37 12

Styremedlem
Christin Valsjø, Hardlandsv. 2 B, 2615 Lillehammer
mob 90 53 95 83

Vararepresentanter
Toril Andresen, Gløtten 2, 1920 Sørumsand
mob 92 43 21 46

Espen Rolv Dahl, Nyg. 50, 8618 Mo i Rana
mob 41 10 13 24

Rune Karlsen, Skrautvålsv. 748, 2917 Skrautvål
mob 90 69 05 65

Pål Laukli, Holmenkollv. 104, 0784 Oslo
mob 92 60 74 74

Daglig leder/redaktør
Yngve Kvebæk, Maridalsv. 225 C, 0467 Oslo
p 22 95 08 66, mob 91 54 41 91

Rådgiver
Berit Lind, Sophus Aars' v. 27, 0588 Oslo
mob 97 54 93 03

Informasjonskonsulent
Viggo Ree, Gomnesv. 139, 3530 Røyse
p 32 15 77 15, mob 98 64 57 75

Regionleder Troms og Finnmark
Therese Simonsen Rye, Utsikten 190, 9018 Tromsø
mob 95 02 57 61

Regionleder Hedmark
Erling Mømb, Østagrenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Regionleder Østfold
Lennart Fløseth, Balaklava 7, 1513 Moss
p 69 27 02 00, mob 41 37 28 45

Regionleder Sørlandet
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, mob 48 11 12 35

Bidrag til FVR

Foreningen Våre Rovdyr er for lengst godkjent under ordningen med gaver til frivillige organisasjoner. Det innebærer at du er fradragsberettiget for gavebeløp fra og med kr 500 til og med kr 16.800 enten det gis til ulvefondet, som ordinære gaver eller begge deler. Fradragsretten gjelder ikke kontingentbeløpet.

Din skatt blir redusert med 28 % av beløpet du overfører. Et gavebeløp på f.eks. kr 1.000 (utover kontingenten) reduserer skatten med kr 280 slik at din reelle utgift blir kr 720.

FVR skal innberette beløpene til ligningsmyndighetene slik at din selvangivelse automatisk blir utfylt i relevante felt. Da trenger vi ditt personnummer, så påfør gjerne det på overføringen. Hvis ikke, så er det slett ikke noe problem. Vi tar bare kontakt eller skaffer fram opplysningen i henhold til godkjent prosedyre.

FVR har i mange år angitt kontingenten som minimumsbeløp med åpent beløpsfelt på kontingentgiroen. Mange medlemmer er således vant til å gi en stor eller liten slant ekstra til virksomheten. Kommer dette ekstrabeløpet opp i kr 500 eller over, så sørger vi for at det kommer til skattefradrag på din selvangivelse i henhold til ovennevnte ordning med gaver til frivillige organisasjoner.

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes
Konto: 2800 11 12149

Ulvefondet

Konto 2800 10 08317

Foreningens formål

- * arbeide for at alle norske rovpattedyr og rovfugler skal leve i livskraftige bestander
- * arbeide for at også dyreartenes miljø beskyttes mot forringelse og ødeleggelse
- * spre faktaunderlag og saklig informasjon til massemediene og allmennheten, for derved å oppnå større forståelse for rovdynenes rolle i naturen og deres behov for egnete biotoper
- * støtte forskning på våre rovpattedyr og rovfugler
- * arbeide for at det ved jakt på de aktuelle artene skal tas hensyn til:
 - artenes reproduksjonstid
 - ungenes utvikling og avhengighet av foreldrene
 - artenes sosiale struktur og øvrige særtrekk
- * samarbeide med lokale, regionale og nasjonale myndigheter, samt øvrige interesseorganisasjoner for å finne måter å bevare dyr og biotoper på, og finne lempelige løsninger på konflikter som oppstår mellom menneskelige interesser og rovdyr.

Kontingentsatser 2014

Seniormedlem	min. kr 250
Seniormedlem + familiemedlem(mer)	min. kr 300
Juniormedlem (under 18 år)	min. kr 100
Bedriftsmedlem	min. kr 1000

Medlemskap inkluderer 4 hefter av Våre Rovdyr
Kun abonnement Våre Rovdyr: kr 250
Konto 2800 11 12149

Member/subscription abroad (NOK 300):
Sparebanken Sor, Arendal, Norway
SWIFT/BIC-code: SPSONO22
IBAN number: NO872800112149

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes
E-post: fvr@fvr.no
Tlf.: 22 23 23 89
Web: www.fvr.no

32.

33.

36.

1.

31.

34.

38.

35.

39.

37.